

**HANDLEIDING BIJ DE
TAALPORTFOLIO BVE**

Titel: Handleiding bij de Taalportfolio BVE
De Handleiding bij de Taalportfolio BVE is ontwikkeld in het kader van het project 'Kwaliteitsimpuls MVT' van de Bve Raad.

Opdrachtgever: Bestuurscommissie Moderne Vreemde Talen van de Bve Raad

Auteur: Ella van Kleunen, SLO

Met medewerking van: Monic Breed, SLO

**Tekst bijlage
Taalportfolio en Stage:** Anja van Kleef, CINOP

Redactie: Ellie Liemberg, CINOP

Omslag: Crasborn Grafisch Ontwerpers bno, Valkenburg aan de Geul

Opmaak: Francine Schoonens, CINOP
Margriet Spoelstra, CINOP

Uitgave: Bve Raad, september 2001

Referentienummer: 68531.1v\r\01-004

Besteladres: CINOP
Pettelaarpark 1
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Tel: 073-6800800
Fax: 073-6123425
E-mail: info@cinop.nl
[HTTP://WWW.CINOP.NL](http://WWW.CINOP.NL)

© Bve Raad, 2001

© Globale schalen: Raad van Europa, 2000

INHOUDSOPGAVE

1	Wat is de Europese Taalportfolio?	3
1.1	Ontwikkeling Europese taalportfolio	3
1.2	Wat zijn de Europese taalniveaus?	4
1.3	De gemeenschappelijke referentieniveaus	4
1.4	Het Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs	6
1.5	Waarom een taalportfolio?	6
1.6	Doelen van de taalportfolio	7
1.7	Voorwaarden voor gebruik van de taalportfolio	9
2	De Taalportfolio BVE: een gebruiksaanwijzing	11
2.1	De inhoud van de Taalportfolio	11
2.2	Voorwaarden voor het gebruik van de taalportfolio	12
2.3	Suggesties voor de voorbereiding door de docent op het taalportfoliowerk	13
2.4	Suggesties voor introductie van de taalportfolio bij de deelnemers	13
2.5	De Taalbiografie	14
2.6	Het Dossier	28
2.7	Het Paspoort	30
2.8	Suggesties voor de planning van de portfolio werkzaamheden	32
3	Distributie en beheer	33
3.1	Distributie van de taalportfolioproducten	33
3.2	Beheer	34
4	Taalportfolio in de BVE praktijk	35
4.1	ROC X, Y en Z	35
5	Naar een taalportfoliomethodiek voor de MVT	45
5.1	Het handboek	45
5.2	De training	46
	Begrippenlijst	47
	Literatuur	49
	Taalportfolio en Stage	51
	Fase 1: Voorbereiding	52
	Fase 2: Verloop van de stage - logboek	54
	Fase 3: Evaluatie van de stage na terugkomst	55
	Conclusie	56
	Bijlage 1	57
	Bijlage 2	63
	Bijlage 3	69

VOORWOORD

Het landelijk project Europees Taalportfolio BVE is een onderdeel van het landelijk project Taalportfolio, dat ontwikkeling van taalportfolio's voor alle schoolsoorten ten doel heeft en culmineert in de productie van de Nederlandse versie van het Europees Taalportfolio in het Jaar van de Talen, 2001.

In het project Europees Taalportfolio BVE, dat wordt uitgevoerd door CINOP (projectleider) en SLO, onder verantwoordelijkheid van de Bve Raad, hebben de volgende ROC's geparticipeerd:

- Albeda College, Rotterdam
- Friesland College, Leeuwarden/Heerenveen
- Koning Willem I College, Den Bosch
- ROC van Amsterdam, Nederlands Luchtvaartcollege, Hoofddorp
- ROC Aventus, Apeldoorn/Deventer
- ROC West Brabant, Zoomvliet College, Roosendaal

Van de enthousiaste bijdragen en ervaringen van deze ROC's is in deze handleiding dankbaar gebruik gemaakt.

Met 'deelnemer' bedoelen we uiteraard zowel vrouwelijke als mannelijke personen; 'hij' betekent ook 'zij'.

Leeswijzer

Om meteen in het praktisch gebruik van de taalportfolio te duiken, begint men te lezen in hoofdstuk 2. Wil men eerst iets meer weten over achtergrond en doelen van de Taalportfolio, dan is hoofdstuk 1 onontbeerlijk leesvoer.

Hoofdstuk 3 biedt in kort bestek enige aanwijzingen voor verkrijgbaarheid van de Taalportfolio en bijbehorende documenten en suggesties voor het beheer ervan.

Wie vooral interesse heeft in de praktische ervaringen met het Taalportfolio binnen de experimenterende ROC's kan desgewenst beginnen met het lezen van hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 5 schetst, opnieuw beknopt, de plannen rond implementatie van de taalportfolio en de bijbehorende ontwikkeling van een 'taalportfoliomethodiek'.

In de begrippenlijst en het literatuuroverzicht vindt u een verklaring van de gebruikte begrippen en verwijzing naar verdere informatie.

In het onderdeel Taalportfolio en stage vindt u een extra handleiding voor het gebruik van de taalportfolio in de beroepspraktijkvorming, met tips, een opzet voor een leerlingenlogboek en een stappenplan voor de docent.

Wij hopen dat deze handleiding voor u van nut zal zijn en bevelen de Europese Taalportfolio BVE van harte in uw aandacht aan!

Ella van Kleunen, SLO

1 WAT IS DE EUROPESE TAALPORTFOLIO?

De taalportfolio uit 3 componenten:

- paspoort
- biografie
- dossier

Het *paspoort* geeft een samenvattend overzicht van de huidige talenkennis van de deelnemer.

In de *biografie* documenteert de deelnemer wat hij tot nu toe aan talen heeft geleerd.

Het *dossier* bevat de bewijsstukken hiervoor (videobanden, werkstukken, producten).

De taalportfolio als geheel is eigendom van de deelnemer.

De taalportfolio is een hulpmiddel bij het leren, dat de deelnemer gedurende langere tijd gebruikt (gedurende de hele schoolperiode).

De gegevens in het paspoort worden door de deelnemer in overleg met de onderwijsinstelling ingevuld.

1.1 Ontwikkeling Europese taalportfolio

Sinds kort bestaan er zes Europese taalniveaus die zijn uitgewerkt in het Common European Framework of Reference for Languages (CEF)¹ in opdracht van de Raad van Europa. Aan dit framework kunnen alle burgers in Europa hun taalniveau relateren. De (met name economisch gewenste) mobiliteit binnen Europa wordt hierdoor bevorderd doordat ieders taalbeheersing nu door deze internationaal erkende niveaus snel ingeschat kan worden.

Als hulpmiddel hierbij en als hulpmiddel om effectiever talen te leren is de taalportfolio ontwikkeld. In 2001, het Jaar van de Talen, is na twee jaar experimenteren in een aantal landen het definitieve model van een Europees Taalportfolio vastgesteld. Elk taalportfolio dat de naam Europees Taalportfolio en het logo van de Raad van Europa wil dragen, moet voldoen aan een aantal uitgangspunten, vastgelegd in de zogenaamde 'Principles and Guidelines'.² In ieder land is een valideringscommissie ingesteld waaraan verschillende taalportfolio's (voor bijvoorbeeld primair onderwijs, voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs) ter erkenning worden voorgelegd. Daarnaast is er op internationaal niveau een centrale valideringscommissie van de Raad van Europa in Straatsburg. Deze handleiding heeft betrekking op de Taalportfolio BVE, die onder auspiciën van de Bve Raad is ontwikkeld in het kader van het project Kwaliteitsimpuls Moderne Vreemde talen in het MBO.

---

¹ Het Common European Framework of Reference for languages is verschenen bij Cambridge University Press; ISBN: 0521005310

² Zie de website van de Raad van Europa: <http://culture.coe.int/portfolio>.

1.2 Wat zijn de Europese taalniveaus?

Er zijn zes Europese taalniveaus: A1, A2, B1, B2, C1, C2.

Het hoogste niveau (C2) is dat van een zeer ver gevorderde T2-spreker. Het houdt in dat een persoon de taal ongeveer net zo goed beheerst als een (hoog opgeleide) native speaker. Op het laagste niveau (A1) kan iemand zich in heel eenvoudige situaties redden; hij of zij heeft een minimale kennis van de taal.

De Europese taalniveaus geven als het ware de stadia aan in de natuurlijke taalontwikkeling. Je zou kunnen zeggen: iemands vaardigheid in een bepaalde taal groeit zoals bijvoorbeeld een boom: in de hoogte en in de breedte. Deze groei vertoont een bepaald vast verloop: de takken verschijnen bijvoorbeeld niet voordat de stam een zekere omvang heeft. Net zo kun je van een beginnend leerder niet verwachten dat hij meteen zonder aarzelen spreekt of een langere zin kan uiten. De Europese niveaus geven dus aan hoe 'goed' iemand een activiteit in de vreemde taal uitvoert. Bijvoorbeeld hikkend of vloeiend sprekend; zelf een gesprek gaande houdend of niet.

De zes niveaus van het Common European Framework zijn omschreven in descriptoren. Een descriptor is een zin of alinea die de vaardigheid die we op dat niveau kunnen verwachten kernachtig omschrijft. Een van de algemene descriptoren begint bijvoorbeeld als volgt:

'Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. ...'

Het CEF bevat globale schalen per niveau. De algemene descriptoren in de globale schalen beschrijven alle vaardigheden samen. Het CEF bevat ook descriptoren per vaardigheid (luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken, schrijven).

Door het lezen van de descriptor en deze te vergelijken met het eigen kunnen in een bepaalde vreemde taal kan de gebruiker snel zijn eigen niveau inschatten. De gebruiker moet dus leren zijn prestaties af te meten aan deze descriptoren.

1.3 De gemeenschappelijke referentieniveaus

Bij alle onderverdelingen die op basis van het CEF mogelijk en ook vaak wenselijk zijn is het belangrijk om vast te houden aan gemeenschappelijke referentiepunten, opdat in verschillende landen en in verschillende onderwijssectoren helder blijft wat iemand kan die een vreemde taal beheerst op bijvoorbeeld niveau B1. Daartoe biedt het Common European Framework de zogenaamde 'common reference levels', de gemeenschappelijke referentieniveaus. Die worden eerst als 'globale schalen' gepresenteerd in een overzichtsvorm, vanuit de gedachte dat op die manier de systematiek duidelijk te maken is aan niet-specialisten: leerlingen, ouders, vakdocenten, werkgevers.

We geven hier een vertaling van de globale schalen uit het Common European Framework.³ De niveaus zijn *cumulatief*, dat wil zeggen dat beheersing op een bepaald niveau inhoudt dat alles wat beschreven is op de onderliggende niveaus ook beheerst wordt. op het hogere niveau.

---

³ CUP editie, pg 24. Vertaling geredigeerd door John de Jong en Francis Staatsen.

Basisgebruiker	
A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.
A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.

Onafhankelijk gebruiker	
B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.
B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.

Vaardig gebruiker	
C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal

	omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.
C2	[near native -en hoog opgeleid- niveau; wordt in dit Raamwerk niet verder uitgewerkt] Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties onderscheiden.

© Council of Europe

De Europese niveaus zijn ook per vaardigheid uitgesplitst: luisteren, lezen, spreken (productie en interactie), schrijven. In het tweede gemeenschappelijk referentiepunt, de zogenaamde matrix voor zelfevaluatie⁴, vindt men de descriptoren per vaardigheid. Vervolgens worden binnen elke vaardigheid schalen gegeven voor verschillende soorten 'communicatieve activiteiten'. Voor de vaardigheid lezen zijn er bijvoorbeeld schalen voor (we citeren de Engelse tekst): reading correspondence, reading for orientation, reading for information and argument, reading instructions. De descriptor van 'reading correspondence' op niveau A1 luidt:

Can read short simple, messages on postcards.

1.4 Het Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs

Het CEF is een document dat dient als basis voor alle taalleren, binnen en buiten het onderwijs, voor alle leeftijdsgroepen. Het is een veelomvattend en niet voor iedereen even toegankelijk document. Het is bedoeld als gemeenschappelijk referentiekader waaraan verschillende onderwijssectoren hun eigen doelen en curricula kunnen relateren. Om het gedachtegoed van het CEF te vertalen naar de BVE-sector in Nederland is het Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs ontwikkeld⁵.

Het Raamwerk Moderne Vreemde Talen kan gezien worden als een hulpmiddel bij het werken met de Europese taalniveaus in de BVE. In de taalportfolio BVE wordt regelmatig naar het Raamwerk MVT verwezen.

1.5 Waarom een taalportfolio?

Om de burgers van Europa goed in staat te stellen om te profiteren van de Europese eenwording, is talenkennis van groot belang. De Europese taalniveaus zijn ontwikkeld om de talenkennis soepel

⁴ CEF, Cambridge 2001, pg 26-27.

⁵ Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs, Bve Raad, 2001.

vergelijkbaar te maken. Om iedereen te helpen de taalniveaus goed te gebruiken, is de taalportfolio ontwikkeld. Want voor het bepalen van je eigen taalniveau is een portfolio een handig hulpmiddel: de taalportfolio bevat instrumenten om je eigen niveau met de Europese taalniveaus te leren vergelijken. In een portfolio verzamel je de bewijsstukken van je prestaties op taalgebied en zo toon je automatisch welk niveau je beheerst. Tevens is een portfolio een stuk gereedschap waarmee je je (taal)leerproces doelgericht kunt inrichten.

Een portfolio is dus enerzijds een instrument bij het sturen van het eigen leerproces en anderzijds verzamelplaats van bewijsmateriaal dat de vaardigheid illustreert. Het werken met een taalportfolio is dan ook geen eenmalige actie, maar een proces dat het leren begeleidt.

De Europese taalniveaus en de taalportfolio kunnen worden gezien als een veelbelovende vernieuwing van het taalonderwijs. De voordelen zijn duidelijk: de lerende geeft met de taalportfolio zijn talenkennis Europese status; de taalvernieuwers / ontwikkelaars concretiseren hiermee de communicatieve aanpak van het talenonderwijs; de docent krijgt een concreter instrument om de vernieuwingen gestalte te geven; en met de Europese erkenning van de behaalde niveaus komt voor de docent tevens meer erkenning voor zijn vak in zicht, na jaren van teruggang.

1.6 Doelen van de taalportfolio

Bewust en actief, doelgericht leren

Het werken met portfolio's in het algemeen en met taalportfolio's in het bijzonder hangt samen met een bepaalde visie op leren. Deze visie houdt kort gezegd in dat leren plaatsvindt als de lerende wordt uitgenodigd tot reflectie op het eigen gedrag en de effecten daarvan. Leren is een actief en bewust proces waarin de lerende eigen prestaties beoordeelt, zoekt naar wat goed is en wat beter kan, zich bewust is van de doelen die hij moet halen en de stappen daarheen bewust plant. Die stappen bestaan uit een telkens terugkerende cyclus van vooruitkijken, uitvoeren, terugkijken:

- bewust stilstaan bij reeds verworven kennis en daarop voortbouwen;
- kritisch bekijken van eigen prestaties, bedenken wat goed gaat of wat beter moet;
- inzien dat het eigen oordeel het belangrijkste is bij het boeken van vooruitgang;
- oriënteren op de doelen die men moet/wil halen.

We gaan op elk van deze punten hieronder uitgebreider in.

Bewust stilstaan bij reeds verworven kennis en daarop voortbouwen

Bewust stilstaan bij reeds verworven kennis en daarop voortbouwen bespoedigt het leren. Dit geldt niet alleen voor talen maar uiteraard ook voor andere vakken.

Leren vindt plaats in informele en formele (onderwijs) situaties. De taalportfolio vraagt de deelnemer op een rijtje te zetten wat hij of zij al weet, bijvoorbeeld door stil te staan bij de vraag welke ta(a)len

thuis gesproken worden. Het is voor veel deelnemers een (plezierige) eye-opener dat ook talen die je privé gebruikt mee tellen in je totale talenkennis.

Welke talen heb je op school geleerd, waar en wanneer? De bedoeling van deze vraag in de taalportfolio is uiteraard om de deelnemer te helpen het totaalbeeld van alle verworven talenkennis te construeren; actief en bewust met reeds opgedane kennis om te gaan.

Lang niet altijd (zo bleek ook in het experiment) hebben deelnemers deze gegevens direct paraat. Vaak weten ze niet meer precies welke talen ze hoe lang en wanneer op school geleerd hebben en zien ze niet direct waarom het nodig is om dat hier op te schrijven. Belangrijk is dat de deelnemer gaat inzien dat het in zijn eigen belang is om zich bewust te zijn van wat hij al heeft geleerd: daarmee kan worden voorkomen dat hij tijd besteedt aan vaardigheden die hij al beheerst.

Kritisch bekijken van eigen prestaties, inzien dat het eigen oordeel het belangrijkste is

Een belangrijk doel van de taalportfolio is dat de lerende leert inzien dat zijn eigen oordeel over zijn prestaties zeer belangrijk is en dat hij hierin niet alleen afhankelijk is van de docent.

De deelnemer wordt gevraagd om in de taalportfolio praktische (taal)opdrachten te noteren die hij binnen of buiten school uitvoert. Deze vraag vormt het 'opstapje' voor de dossiervorming. Het aanleggen van het dossier begint er namelijk mee dat de deelnemer zelf nadenkt over activiteiten op school die een product opleveren dat mooi in het dossier zou passen, en waarom. Werkstukken, goed beoordeelde opdrachten, videofilmjes, waar ben je trots op? Wat kan er in de etalage?

Het dossier vormt zo een beredeneerde 'etalage' van eigen kunnen.

Oriënteren op de doelen die men moet of wil halen

Het is heel belangrijk dat de lerende weet wat hij concreet moet doen, wat de doelen zijn, want dan kan hij zich daar effectiever op richten.

In de taalportfolio wordt de lerende gevraagd twee dingen te doen:

- 1 na te gaan wat de docent aan programma in petto heeft
- 2 na te gaan wat hij daar zelf nog aan toe zou kunnen voegen.

Het doelgericht leren wordt sterk bevorderd als de lerende goed weet naar welk einddoel hij toe werkt. Een van de doelen van de taalportfolio is er voor te zorgen dat dit einddoel de lerende helder voor ogen staat.

Voor de meeste mensen is het echt verrassend, dat de lerende ook wordt uitgenodigd om na te denken of hij of zij misschien niet een ietsje meer kan of wil leren, en bijvoorbeeld zegt: 'Luisteren op A2, is dat niet wat weinig?'

De Europese niveaus geven inzicht in wat er allemaal (nog meer) te leren is in een taal. Ook al zal een lerende het in eerste instantie belachelijk vinden om meer te doen dan nodig is, het gaat hier vooral om het idee dat je niet alleen aan eisen van anderen hoeft te voldoen, maar ook zelf iets kunt bepalen wat nuttig voor je kan zijn als het gaat om taal leren.

Alle talen tellen mee

De taalportfolio presenteert een bepaalde visie op talen en het leren ervan. Ta(a)l (en) verwerf je door deze te gebruiken in situaties die de moeite waard zijn. Zowel de taalportfolio als het Raamwerk MVT bieden de lerende als het ware een catalogus van dit soort situaties.

Ook talen die de leerling privé gebruikt tellen mee in de totale talenkennis. En alles wat hij weet van die talen telt mee, ook al is het nog zo weinig. Van belang is hier dat ook eenvoudige en beperkte taalcontacten van belang zijn en meetellen, en gewaardeerd worden.

Op deze manier wordt ieder die de taalportfolio gebruikt duidelijk: 'talen spelen concreet een rol in mijn leven en dat van anderen om me heen'.

Talen leer je overal

Een van de belangrijkste doelen van de taalportfolio is om de lerende bewust te maken dat talen leren constant en overal kan plaatsvinden, al dan niet bewust of doelgericht. Talen leren kan ook toevallig en spelenderwijs; soms beheers je al meer dan je zelf denkt. Dit soort positieve ervaringen werken stimulerend op het leerproces.

Wat valt er te leren in een taal?

De Europese niveaus geven inzicht in wat er allemaal (nog meer) te leren is in een taal. De taalportfolio biedt een zelftest (checklists taalniveaus) waarmee men zelf kan vaststellen welk niveau van taalvaardigheid ongeveer bereikt is in een vreemde taal.

Het gaat om:

- Inzien dat je als lerende zelf een redelijk concreet punt, een niveau, kunt bepalen waarop de vaardigheidsontwikkeling zich bevindt, hoe bescheiden ook
- Inzien dat je bij het bepalen van het niveau niet uitsluitend afhankelijk bent van de docent
- Inzien dat gemakkelijker valt te bepalen wat nog geleerd moet worden, wat de volgende stappen in het leerproces moeten zijn, als er eenmaal een beginpunt bepaald is.

1.7 Voorwaarden voor gebruik van de taalportfolio

Onderwijsvisie

Het werken met portfolio's in het algemeen en met taalportfolio's in het bijzonder hangt samen met de hierboven beschreven visie van actief en bewust leren. Taal verwerf je immers door deze te gebruiken in situaties die de moeite waard zijn. Om het werken met de taalportfolio ten volle te benutten moet een ROC het aanbod al tenminste enigszins volgens deze visie georganiseerd hebben wanneer de taalportfolio wordt ingevoerd.

Is de invoering van de taalportfolio gedoemd te mislukken als binnen het ROC geheel niet volgens bovengenoemde onderwijsvisie gewerkt wordt? Dat hoeft niet, zolang de taalportfolio maar niet ingevoerd wordt zonder dat tenminste het streven bestaat om stappen te zetten in de richting van deze onderwijsvisie.

Inzichtelijk lesprogramma

Een voorwaarde voor de invoering van de taalportfolio is in elk geval dat de lesprogramma's voor de deelnemers inzichtelijk zijn gemaakt (bijvoorbeeld door middel van een studiewijzer). De taalportfolio vraagt de deelnemer namelijk de belangrijkste componenten van het lesprogramma in kaart te brengen. Een studiewijzer omvat een planning van leerstof en activiteiten van week tot week en vermeldt allerlei andere noodzakelijke gegevens, onder meer de te gebruiken materialen en werkvormen (klassikaal, individueel, tweetal). Zijn er nog geen studiewijzers, dan kunt u desnoods om te beginnen op basis van bovenstaande elementen de deelnemer mondeling of schriftelijk een globaler beeld geven van het programma, zodanig dat deze een overzicht kan maken en dat in zijn taalportfolio kan opnemen.

Facilitering

Een belangrijke voorwaarde is dat de bij de invoering van de taalportfolio betrokken docenten voldoende gelegenheid krijgen om vertrouwd te raken met de taalportfolio-methodiek om deze met enige kans op succes in te kunnen voeren.

Plaats van het talenonderwijs

Verreweg de belangrijkste voorwaarde is dat nagedacht wordt over de plaats van het talenonderwijs in de organisatie. Blijft het bij 1 uur op het rooster, met een docent die nauwelijks gelegenheid heeft voor contacten met een breder talenteam, dan valt eigenlijk te constateren dat de school er niet voor kiest om de talen tot een succes te maken.

Kiest de school er voor om het talenaanbod tot een succes te maken, met behulp van de taalportfolio, dan kan dit door creatieve ingrepen die niet per se veel geld hoeven te kosten. Er kan bijvoorbeeld worden nagedacht worden over de vraag of een andere organisatie van het aanbod meer mogelijkheden biedt. Te denken valt aan mogelijkheden als: elke taal in blokken van 2 klokuren, met bijvoorbeeld 1 uur begeleiding op afroep van de docent en 1 uur geplande zelfstudie onder toezicht. Een ander rooster, andere inzet van docenten en ruimten op school, andere bronnen; dit zijn enkele mogelijkheden die afgewogen moeten worden.

2 DE TAALPORTFOLIO BVE: EEN GEBRUIKSAANWIJZING

Hieronder beschrijven we eerst kort de inhoud van de Taalportfolio.

Dan concretiseren we de voorwaarden voor het gebruiken van de taalportfolio die al in hoofdstuk 1 genoemd zijn, nog wat meer.

Laat u zich door deze voorwaarden niet meteen afschrikken: we vervolgen met suggesties voor de voorbereiding door de docent op het taalportfoliowerk en de introductie van de taalportfolio bij de deelnemers.

Vervolgens beschrijven we elk onderdeel van de taalportfolio: taalbiografie, dossier en paspoort, kort en geven we per onderdeel een gebruiksaanwijzing.

We sluiten dit hoofdstuk af met suggesties voor de verdere planning van de taalportfoliowerkzaamheden door het schooljaar heen.

De tekst leest het gemakkelijkst als u de taalportfolio er naast heeft liggen.

(Delen van) de teksten kunt u als docent desgewenst letterlijk gebruiken voor uw mondelinge instructie aan de deelnemers.

2.1 De inhoud van de Taalportfolio

De taalportfolio omvat 3 onderdelen:

1. De Taalbiografie met
  - Persoonlijke gegevens
  - Taal en dialectportret
  - Talenkennis in het onderwijs opgedaan
  - Onderwijs in een andere taal dan Nederlands
  - Talen leren in de praktijk, buiten het onderwijs
  - Praktische opdrachten binnen of via de school
  - De taalleermonitor
2. Het dossier
3. Het paspoort

In de *biografie* beschrijft de lerende de hoofdzaken uit zijn 'taalleergeschiedenis' aan de hand van vragenlijstjes.

Een onderdeel van de biografie is de taalleermonitor: hierin beschrijft de deelnemer zijn huidige taalvaardigheid en volgende stappen in het leerproces.

In het *dossier* bewaart de lerende alle relevante 'bewijsstukken' van zijn taalvaardigheid.

Het *paspoort* is een officieel Europees document en bevat bewijzen van de taalvaardigheidsniveaus van de paspoorthouder. Het is als het ware de samenvatting van de andere twee onderdelen van de taalportfolio: het bevat gegevens uit de biografie en uit het dossier.

Hoewel het paspoort eerder als eerste onderdeel van de taalportfolio genoemd werd, wordt het pas aan het eind van het leerproces ingevuld. In deze gebruiksaanwijzing bespreken we het paspoort dus ook als laatste.

2.2 Voorwaarden voor het gebruik van de taalportfolio

Werken met de taalportfolio heeft praktische gevolgen voor de organisatie van het aanbod. Deze sommen we hieronder op:

Voorwaarden voor de organisatie

Denk aan het volgende:

De schoolleiding (c.q. de organisatie) moet weten:

- wat de doelstellingen van de taalportfolio zijn en wat de waarde ervan is voor de school: namelijk een aantrekkelijk, Europees, internationaal cachet;
- dat het introduceren van dit instrument zowel bij deelnemers als bij docenten extra tijd en moeite en dus faciliteiten vraagt: elke docent die met de taalportfolio werkt zou in de startfase zeker enige tijd per week extra hiervoor moeten krijgen;
- dat er op school faciliteiten nodig zijn (opslagruimte) voor de taalportfolio's (ringbanden);
- dat de school gelegenheid en faciliteiten bieden voor onderling overleg en scholing voor de docenten die met de taalportfolio werken (bijvoorbeeld 1 dagdeel per maand);
- dat de school middelen beschikbaar moet stellen voor het inzetten van trainers van buitenaf;
- dat de school gericht aandacht en publiciteit moet wijden aan de taalportfolio activiteiten, ter promotie binnen en buiten de school;
- dat de school gericht stappen moet ondernemen om de taalportfolio zo goed mogelijk in te passen in eventuele overige portfolio's en een algemeen portfolio beleid in de school;
- dat de school ruimte moet bieden aan inhoudelijke flexibilisering van de programma's omdat het werken met de taalportfolio hier aanleiding voor geeft (denk aan mogelijke vrijstellingen voor deelnemers die bepaalde onderdelen behaald hebben, aanpassingen in hun programma);

Voorwaarden ten aanzien van uw lesprogramma en werkwijze

Het werken met de taalportfolio heeft gevolgen voor uw programma en aanpak.

Denkt u aan de volgende streefdoelen:

- u moet een studiewijzer of duidelijk programma overzicht beschikbaar hebben voor de deelnemers
- u moet de taalportfolio inzetten als hulpmiddel bij het plannen, uitvoeren en beoordelen van het werk en de voortgang in de klas.
- u moet goed thuis raken in de Europese taalniveaus en wat ze inhouden, zodat u prestaties van de deelnemers goed kunt inschatten.

2.3 Suggesties voor de voorbereiding door de docent op het taalportfoliowerk

- Zorg er voor dat het lesprogramma, liefst als studiewijzer, voor de deelnemers beschikbaar is.
- Begin zelf, alleen of met uw collega's, met het bekijken van de Taalportfolio video, waarin ROC deelnemers uitleggen wat de taalportfolio is en hoe je ermee kunt werken.
- Lees (met collega's) (verdeel desgewenst de taken) het Raamwerk, de taalportfolio, en deze handleiding, en produceer samen op basis daarvan ten behoeve van het werk met de deelnemers:
  1. een korte uitleg voor deelnemers van de Europese taalniveaus, hoe handig het is om straks overal je talenkennis erkend te hebben. Het hebben van een taalpaspoort werkt statusverhogend.
  2. een korte toelichting op de drie onderdelen van de taalportfolio.
  3. een oefening met het verschil tussen de niveaus. Doe daarvoor eerst zelf met de collega's een oefening met het ordenen van de niveaus voor (naar keuze) luisteren, lezen, schrijven, gespreksvaardigheid: probeer de afzonderlijke (dus losgeknipte) niveaus per vaardigheid op de goede volgorde te leggen. Bedenk nu hoe u de deelnemers straks naar de verschillen tussen de niveaus laat kijken. Misschien door ook de deelnemers groepsgewijs de niveaus op volgorde te laten leggen.

2.4 Suggesties voor introductie van de taalportfolio bij de deelnemers

- Toon de video *Taalportfolio, een nieuwe manier van talen leren* aan de deelnemers.
- Voer de hierboven voorbereide uitleg, toelichting en oefening uit (hoeft niet in 1 sessie).
- U kunt de deelnemers een eerste, globale zelftest van hun taalniveau laten doen. Daarvoor kunt u de talentest op internet -www.taalportfolio.nl - gebruiken of de zelfevaluatie-matrix, die in een Nederlandse vertaling is opgenomen in het Raamwerk MVT.
- Deel de ringband uit. Laat onderdeel 1 Persoonlijke Gegevens en 2 Taal en dialectportret van de taalbiografie invullen (zie gebruiksaanwijzing 2.5.1 en 2.5.2).

Het invullen kan naar keuze met de hand (desgewenst eerst met potlood) of op de computer (een floppy/schijfruimte per deelnemer)⁶. Na afloop van de sessie maakt de deelnemer een print en bewaart deze (met floppy) in de ringband. Sla de ringband in een kast op school op.

---

⁶ In het Wordbestand van de Taalportfolio kunnen digitaal gegevens ingevuld worden. Het pdf-bestand is te openen in Acrobat Reader en kan van daaruit gelezen en geprint worden.

2.5 De Taalbiografie

De taalbiografie is eigenlijk een serie vragenlijstjes waarmee iemand zijn 'taalleergeschiedenis' in beeld brengt. 'Welke talen heb ik geleerd, wanneer, hoe lang, en waar? Wat is mijn huidige taalniveau wat betreft Begrijpen (lezen, luisteren) Spreken (productie, interactie) en Schrijven?'

Om dit in beeld te brengen is elk onderdeel van de biografie vormgegeven als een vragenlijstje waarin de lerende aan de hand van voorbeelden de gegevens kan invullen.

De biografie omvat de volgende onderdelen/vragenlijstjes:

1. persoonlijke gegevens;
2. taal en dialectportret;
3. talenkennis in het onderwijs opgedaan;
4. onderwijs in een andere taal dan Nederlands;
5. talen leren in de praktijk, buiten het onderwijs;
6. praktische opdrachten binnen of via de school;
7. de taalleermonitor.

Algemene gebruiksaanwijzing taalbiografie

- Organiseer een sessie waarin maximaal 1 of 2 onderdelen/vragenlijstjes van de biografie worden ingevuld. Duur per sessie zo'n 25 minuten maximaal.
- Bespreek klassikaal wat de bedoeling is van een bepaald onderdeel. Geef bijvoorbeeld hardop denkend een voorbeeld van hoe u zelf een bepaald onderdeel zou invullen voor een taal die u enigszins beheerst, of demonstreer samen met een deelnemer hoe deze zijn gegevens zou invullen.
- Het mag later altijd verbeterd/aangepast worden, eerst met potlood invullen kan dus handig zijn.
- Laat vervolgens ieder voor zich of in tweetallen zijn vragenlijstje invullen, u loopt rond, kijkt mee en helpt de deelnemers die daar behoefte aan hebben.
- Inventariseer kort de reacties en benadruk de positieve elementen die eruit springen, bijvoorbeeld als er veel talen in de groep zijn, als blijkt dat men meer talen kent dan men zich bewust was, enz.

Achtergrondinformatie

De vragenlijstjes in de taalbiografie helpen de lerende om:

- zijn taalleerervaringen naar boven te halen en te benoemen (terugkijkend);
- een momentopname te maken van zijn huidige kennis;
- en (vooruitkijkend) te plannen en voortgang bij te houden.

De eerste groep vragenlijstjes gaat dus over 'de historie', bijvoorbeeld met vragen als welke ta(a)l(en) spreek je thuis, heb je wel eens onderwijs gevolgd in een andere taal, enz.

De volgende groep vragenlijstjes, de Taalleermonitor, gaat over 'nu' en 'de toekomst'. Het bevat voor het 'nu' de 'checklists taalvaardigheidsniveaus', een uitgebreid instrument waarmee de lerende de eigen

kennis kan meten en voor 'de toekomst' een hulpmiddel om de volgende leerervaringen te plannen en de voortgang bij te houden.

Aandachtspunt voor de docent

Een belangrijk doel van de taalportfolio is dat de lerende zich realiseert dat taal leren overal kan gebeuren en ook gebeurt: niet alleen op school maar ook bijvoorbeeld thuis, via televisie, muziek, of via familie in een ander land, enz

Persoonlijke gegevens

Gebruiksaanwijzing

- Bespreek eerst kort de vragen met de groep en vul ze als voorbeeld hardop samen met een deelnemer in.
- Geef bij 'thuis spreken wij' een paar voorbeelden mijn moeder is Fries en spreekt thuis Fries met ons, mijn vader is Engels en spreekt thuis Engels met ons, maar als er bezoek is spreken we allemaal Nederlands', enz.
- Laat dan de vragen door de deelnemers (desgewenst in tweetallen bespreken en) invullen.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk waar de leukste voorbeelden zitten.

Nabespreking. Vraag de mensen die leuke dingen hebben ingevuld of ze willen vertellen wat ze hebben opgeschreven. Ga na of iemand nog dingen heeft ingevuld die anderen misschien ook kunnen noteren. Stel bijvoorbeeld samen vast: wie spreekt de meeste talen in de groep?

Achtergrondinformatie

De bedoeling van dit vragenlijstje is dat de deelnemer erbij stilstaat welke ta(a)len thuis gesproken worden. Ook gebarentaal en dialecten tellen mee! Bijvoorbeeld: iemand die vanuit Amsterdam naar Friesland is verhuisd is waarschijnlijk meertalig opgevoed. Ook talen die je privé gebruikt tellen dus mee in je totale talenkennis.

Aandachtspunt voor de docent

Dit onderdeel kan zeer motiverend uitwerken, zeker voor allochtone deelnemers die vaak van huis uit meer talen kennen dan autochtone deelnemers. Als er veel talen in de groep aanwezig zijn, kan het leuk zijn om hier snel op het bord een lijstje van te maken.

Taal en dialectportret

Gebruiksaanwijzing

- Bespreek eerst kort de vragen met de groep.

- Geef een paar voorbeelden van waar men aan moet denken, bijvoorbeeld, contacten met familie of vrienden uit het buitenland (telefoontjes, bezoeken), contacten via baantjes, of bij het uitgaan, uitstapjes naar het buitenland, toeristen de weg wijzen.
- Laat de groep eigen voorbeelden bedenken en bespreek deze.
- Laat dan de vragen door de deelnemers (desgewenst in tweetallen bespreken en) invullen.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk waar de leukste voorbeelden zitten.

Nabespreking. Vraag de mensen die leuke dingen hebben ingevuld of ze willen vertellen wat ze hebben opgeschreven. Ga na of iemand nog dingen heeft ingevuld die anderen misschien ook kunnen noteren. Stel bijvoorbeeld samen vast: wie heeft de meest originele taalcontacten in de groep?

Achtergrondinformatie

Het doel van dit vragenlijstje is na te gaan welke talen allemaal een rol spelen in de directe omgeving van de deelnemer. Vooral bij allochtone deelnemers zal dit uiteraard een rijker beeld geven dan bij de meeste autochtone deelnemers. Maar ook zij kunnen zich met dit vragenlijstje bewust worden van allerlei misschien terloopse taalcontacten.

Bijvoorbeeld een inwoner van Amsterdam wordt regelmatig aangesproken door Engelssprekende toeristen. Alles telt mee!

Aandachtspunt voor de docent

Van belang is hier dat ook eenvoudige en beperkte taalcontacten van belang zijn en meetellen. Door dit onderdeel groepsgewijs kort te behandelen wordt duidelijk: talen spelen concreet een rol in mijn leven en dat van andere deelnemers.

Talenkennis in het onderwijs opgedaan

Gebruiksaanwijzing

- Bespreek eerst kort de vragen met de groep.
- Geef een paar voorbeelden van waar men aan moet denken, bijvoorbeeld, vraag de deelnemers: waar zat je op de basisschool? Werd daar Engels gegeven? Naar welke school ben je daarna gegaan? Daar zul je zeker Engels hebben geleerd. En Duits? Of Frans? Heb je misschien al eerder een taalportfolio ingevuld, dan kun je deze gegevens gebruiken.
- Gebruik dit groeps gesprekje om een beeld te krijgen van de niveaus.
- (behaalde diploma's) van de deelnemers.
- Laat de groep aan de hand daarvan in klad de talen die ze ooit ergens geleerd hebben, noteren. Liefst in tweetallen om te vergelijken en de herinnering op te frissen.
- Laat dan de vragen door de deelnemers (desgewenst in tweetallen bespreken en) invullen.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk wat er wordt ingevuld.
- Vraag de deelnemers om de ontbrekende gegevens thuis na te vragen en aan te vullen en laat ze diploma's die talen bevatten kopiëren voor het dossier.

- Werk dit onderdeel de week erna af.

Nabespreking. Vraag de mensen die leuke dingen hebben ingevuld of ze willen vertellen wat ze hebben opgeschreven. Ga na of iemand nog dingen heeft ingevuld die anderen misschien ook kunnen noteren.

Achtergrondinformatie

Bij dit vragenlijstje gaat het meer om de formele taalleersituaties: in het onderwijs. Het doel is bewust voor jezelf op een rijtje te zetten wat je al weet. Welke talen heb je geleerd, waar en wanneer? De bedoeling van dit vragenlijstje is uiteraard om de deelnemer te helpen het totaalbeeld van alle verworven talenkennis te construeren en actief en bewust met reeds opgedane kennis om te gaan. Hier is het zo dat leerlingen misschien ook een Taalportfolio 15+ hebben opgesteld, dan moet er verband gelegd worden tussen de twee portfolio's.

Lang niet altijd (zo bleek ook in het experiment) hebben deelnemers deze gegevens direct paraat. Vaak weten ze niet meer precies welke talen ze hoe lang en wanneer op school geleerd hebben, en waarom het nodig is om dat hier op te schrijven. Belangrijk is dat de deelnemer inziet dat het belangrijk is om zich bewust te zijn van wat hij al heeft geleerd: daarmee kan hij voorkomen dat hij tijd verspilt aan lessen in wat hij al weet! In overleg met de docent (die kennis heeft van welke talen in welke schoolsoorten en -jaren meestal aangeboden worden) en aan de hand van de leeftijd van de deelnemer kan vaak snel het belangrijkste achterhaald worden. Zonodig kan de deelnemer in overleg met zijn ouders de benodigde gegevens (schoolrapporten e.d.) opsporen.

Het kan zijn dat een deelnemer bepaalde ervaringen niet belangrijk vindt, bijvoorbeeld omdat hij wel les in Frans heeft gehad maar naar zijn idee er niet veel van opgestoken heeft. In dat geval mag hij beslissen die ervaring weg te laten.

Aandachtspunt voor de docent

Dit onderdeel is wat 'droger'; niet elke deelnemer ziet het nut meteen en het invullen kan wat moeite kosten omdat niet elke deelnemer de gegevens paraat heeft.

Onderwijs in een andere taal dan Nederlands

Gebruiksaanwijzing

- Vraag aan de deelnemers of ze in het buitenland hebben gewoond en daar naar school zijn gegaan.
- Laat ze vervolgens nadenken of ze ooit in Nederland in een andere taal dan het Nederlands les hebt gehad.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk wat er wordt ingevuld.
- Nabespreking. Ga samen na in welke landen iedereen in de groep gewoond heeft, maak een lijstje. Ga na of iemand nog dingen heeft ingevuld die anderen misschien ook kunnen noteren.

Achtergrondinformatie

Uiteraard hebben deelnemers die in het buitenland hebben gewoond onderwijs in een andere taal gevolgd, maar ook in Nederland kan iemand op een internationale school gezeten hebben.

Om dit soort ervaringen gaat het hier. Ook hier mag de deelnemer zelf beslissen of hij of zij bepaalde ervaringen weglaat.

Talen leren in de praktijk, buiten het onderwijs

Gebruiksaanwijzing

- Bespreek eerst kort de vragen met de groep.
- Geef een paar voorbeelden van waar men aan moet denken, bijvoorbeeld, Engelse tv-series, Engelse computerspelletjes, contacten (telefoontjes, briefkaartjes, e-mailtjes) met familie uit het buitenland, contacten via baantjes, of bij het uitgaan, uitstapjes naar het buitenland, Turkse krant, folders lezen van de gemeente in het Turks of Arabisch, de prijslijst op de Franse camping, een kaartje kopen op een Duits station
- Laat de groep nog meer voorbeelden bedenken. Schrijf eerst 4 kopjes op het bord: luisteren, lezen, schrijven, gesprekken. Noteer de voorbeelden die genoemd worden op het bord, orden ze samen onder het juiste kopje, als volgt:
  - luisteren (bijvoorbeeld: tv, muziektteksten, omroepbericht buitenlands vliegveld);
  - lezen (bijvoorbeeld: folders, krant, internet, e-mail, cd-sleeve, posters);
  - schrijven bijvoorbeeld: zelf een songtekst, e-mail, sms-je of kaartje schrijven);
  - gesprekken (bijvoorbeeld: buitenlandse vriend, familie op bezoek buitenlandse klanten in de winkel waar je werkt, enzovoort).
- Laat dan de vragen door de deelnemers (desgewenst in tweetallen bespreken en) invullen.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk wat er wordt ingevuld.

Nabespreking. Vraag de mensen die leuke dingen hebben ingevuld of ze willen vertellen wat ze hebben opgeschreven. Ga na of iemand nog dingen heeft ingevuld of dingen wil noemen die anderen misschien ook kunnen noteren.

Laat deze lijst regelmatig bijhouden, bijvoorbeeld een keer per twee maanden.

Achtergrondinformatie

Een van de belangrijkste doelen van de taalportfolio is om de lerende bewust te maken dat talen leren constant en overal kan plaatsvinden, al dan niet bewust of doelgericht. Talen leren kan ook toevallig en spelenderwijs; soms beheers je al meer dan je zelf denkt! Dit soort positieve ervaringen werkt stimulerend op het leerproces.

Praktische opdrachten binnen of via de school

Gebruiksaanwijzing

- Bedenk vooraf of er al praktische opdrachten door deze groep zijn gedaan die hier goed opgenomen zouden kunnen worden. Het is het meest concreet om dit onderdeel in te vullen nadat dat een of meer van dat soort opdrachten zijn uitgevoerd.
- Bespreek eerst kort de vragen met de groep en wat er ingevuld moet worden in de tabel.
- Hier moet de deelnemer voor het eerst iets in het taaldossier opbergen. Vraag waar de deelnemers aan denken bij het woord 'dossier'. Leg uit dat het een map of verzamelplaats is voor belangrijke documenten, of bewijzen. Bijvoorbeeld bij een rechtszaak. Alleen gaat het hier om bewijzen voor taalvaardigheid en niet voor een misdaad.
- Bespreek samen de voorbeelden die in de taalportfolio worden gegeven. Noem hierbij ook, als die er zijn, de al uitgevoerde opdrachten.
- Laat de groep bedenken of ze nog meer praktische producten hebben die ze kunnen opnemen
- Laat dan de vragen door de deelnemers (desgewenst in tweetallen bespreken en) invullen.
- Laat het stukje werk of een kopie ervan op in het dossier opbergen.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk wat er wordt ingevuld.
- Nabespreking. Vraag de mensen die leuke dingen hebben ingevuld of ze willen vertellen wat ze hebben opgeschreven. Ga na of iemand nog dingen heeft ingevuld of dingen wil noemen die anderen misschien ook kunnen noteren.
- Laat deze lijst regelmatig bijhouden, bijvoorbeeld een keer per twee maanden.

Achtergrondinformatie

Het invullen van dit vragenlijstje vormt het 'opstapje' voor de dossiervorming. Het aanleggen van het dossier begint er namelijk mee dat de deelnemer zelf nadenkt over schoolactiviteiten en daaruit voortvloeiende producten die mooi in het dossier zouden passen, en waarom. Werkstukken, goed beoordeelde opdrachten, videofilmjes, waar is de deelnemer trots op? Wat kan er in de etalage? Wat de deelnemer van zichzelf vindt is het belangrijkste als het er om gaat het eigen leerproces en functioneren effectiever te maken.

De taalleermonitor

De taalleermonitor zet de lerende aan het werk met het volgende vragen en opdrachten:

- A. Waar begin je?
- B. Wat moet je kunnen aan het eind van de opleiding?
- C. Vooruitkijken
- D. Terugkijken
- E. Eindverslag

De taalleermonitor bevat een zelftest (checklists taalniveaus) en een oriëntatie op doelen, eigen doelen, planningshulpmiddelen.

Het is een hulpmiddel om terug te kijken, vooruit te kijken (plannen) en voortgang te controleren binnen het leerproces.

Hoe meer je kijkt naar wat je moet bereiken, wat je al gedaan hebt en wat nog beter moet, hoe sneller en leuker het leren gaat.

Met de taalleermonitor houd je als lerende toezicht op jezelf en kun je het leerproces uitstekend regelen.

Aandachtspunt voor de docent

Het is een belangrijk doel van de taalportfolio dat de lerende zich realiseert dat het leren sneller en prettiger gaat als hij zelf kritisch kijkt naar wat goed gaat bij het leren, naar wat minder goed gaat, naar wat zijn einddoel is en wat de volgende stap moet zijn.

Voor elk onderdeel van de taalleermonitor geven we hieronder aanwijzingen.

Onderdeel A: Waar begin je?

Dit is de start van het echte taalportfolio werk: de deelnemer gaat bepalen hoe het eigenlijk met diens taalvaardigheid gesteld is. Waar je moet beginnen hangt immers af van wat je al kunt in de vreemde taal.

Gebruiksaanwijzing

- Leg uit dat de deelnemers de *checklists taalniveaus* gaan gebruiken om te bepalen wat hun beginniveau is.
- Bespreek met de deelnemers voor welke taal en welke vaardigheid ze de checklist om te beginnen gaan invullen: luisteren, lezen, spreken of schrijven. Doe niet meer dan 1 taal en ten hoogste 2 vaardigheden per sessie.
- Laat de deelnemers verder bladeren naar de checklists in de bijlage achterin de taalportfolio en laat ze de uitleg doorlezen.
- Check of de uitleg begrepen is door hardop in de eerste checklist samen met de deelnemers enkele items in te vullen voor een bepaalde taal ('kun je waarschuwingen in het Spaans begrijpen? Bijvoorbeeld 'niet doen', 'pas op'? Kost je dat moeite of doe je dat met gemak?')
- Laat de deelnemers, elk voor zich, desgewenst in overleg in tweetallen, een checklist invullen voor 1 taal.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk wat er wordt ingevuld, stel vragen om na te gaan of datgene dat wordt ingevuld enigszins realistisch is. Het mag nog met potlood worden ingevuld als men onzeker is.
- Laat de deelnemers bepalen op welk taalvaardigheidniveau zij zich bevinden (zie de instructie bij de checklists onder het kopje 'zelftest').
- Vraag steekproefsgewijs naar de resultaten.

Nabespreking. Vraag of het moeilijk was jezelf te beoordelen. Vraag of de deelnemers problemen tegenkwamen. Vaak is het moeilijk om je bij een situatie precies voor te stellen wat er bedoeld wordt. En om je voor te stellen of je datgene wat beschreven wordt al dan niet zou kunnen. Geef de tip dat het kan helpen om een of twee woorden te bedenken die je in zo'n situatie in de vreemde taal zou kunnen gebruiken.

Geef aan dat het jezelf beoordelen niet zo gemakkelijk is, maar wel belangrijk. Waarom zou dit zo zijn? Als je weet wat je wel en niet kan, kun je sneller vooruit komen. Het geeft niet als deelnemer het nu nog niet zo precies kunnen, want het zal regelmatig opnieuw gedaan worden en steeds beter gaan. Vraag of de deelnemers een idee hebben waarom deze checklist moet worden ingevuld. Bespreek de volgende punten:

- Inzien dat je als deelnemer zelf een redelijk concreet punt kunt bepalen waarop je 'zit' met je taalvaardigheid, ook al kun je misschien nog maar heel weinig met die taal
- Inzien dat je zelf kunt bepalen waar je zit, en niet helemaal afhankelijk bent van je docent
- Inzien dat je makkelijker kunt bepalen wat je nog moet leren, als je eenmaal je beginpunt weet.

Achtergrondinformatie

Voor de meeste mensen is het moeilijk zelf in te schatten hoe goed je bent in een bepaalde vaardigheid, zeker als het gaat om een vaardigheid die je nog nauwelijks beheerst. Naarmate je iets beter leert, weet je ook beter wat je nog niet kunt of weet: dat is ongeveer het verschijnsel. Daarnaast zijn sommige mensen geneigd hun eigen vaardigheid te overschatten, terwijl anderen hun eigen kunnen stelselmatig onderschatten. Zestien-, zeventienjarige mbo-leerlingen zijn daarin beslist niet anders dan de rest van de bevolking. Het zelf inschatten van je taalvaardigheid heeft dan ook niet als voornaamste doel om tot een nauwkeurige niveaubepaling te komen, maar om je bewust te worden van wat je al kunt, hoe goed je dat kunt, en wat je nog bij moet leren of extra moet oefenen om tot een betere prestatie te komen. Door kritisch te kijken naar je eigen prestatie en daar met anderen over te spreken krijg je een veel beter beeld van wat je moet doen om vooruit te komen dan wanneer de docent je dat vertelt. Het is dan ook geen ramp wanneer leerlingen in het begin bij alles roepen: 'Dat kan ik wel'. Bekijk het als het begin van een leerproces. Als ze eenmaal met de beschreven situaties gaan oefenen - op school, of, nog beter, in de praktijk- merken ze wel wat ze wel en niet kunnen en zullen ze hun beeld van hun eigen vaardigheid bijstellen.

Onderdeel B: Wat moet je kunnen aan het eind van de opleiding?

Gebruiksaanwijzing

- De docent zoekt vooraf op in het Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs (bijlage 2) welk Europees taalniveau daar wordt gesuggereerd voor de taleneindtermen van de opleiding(en), die de deelnemers in de groep volgen.
- De docent kopieert vooraf van dit overzicht een exemplaar voor elke deelnemer. Deze informatie gebruikt de deelnemer bij het invullen van het vragenlijstje.

- In het geval dat de opleiding niet is opgenomen in dat overzicht, zal de docent zelf een inschatting moeten maken, vanzelfsprekend het liefst in overleg met collega's uit het opleidingsteam.
- De docent bepaalt nu (zelf) welke deelnemers (volgens hem/haar) bij deze taal een hoog of een laag taalcompetentie profiel hebben, en bespreekt dit met de deelnemers:
  - laag taalcompetentieprofiel: instroom in het mbo onder niveau A1 of op nulniveau: de deelnemer weet niets of erg weinig van de taal.
  - hoog taalcompetentieprofiel: instroom in het mbo boven niveau A1: de deelnemer heeft minimaal een basiskennis van de taal.
 (zie het tweede Aandachtspunt voor de docent, hieronder, voor uitleg over taalcompetentieprofielen).
- Bespreek met de deelnemers het vragenlijstje: 'Wat moet of wil jij kunnen'.
- Laat het eindniveau dat bij het profiel van de lerende past invullen in het vragenlijstje. Natuurlijk kan de lerende hier ook gerust een hoger niveau of meer vaardigheden invullen als hij dat zelf belangrijk vindt!
- Herhaal deze stappen per taal die wordt ingevuld. Laat voor elke taal een apart vragenlijstje invullen (Een deelnemer zal waarschijnlijk voor de ene taal een hoog en voor de ander een laag taalcompetentieprofiel hebben.)

Achtergrondinformatie

Het doelgericht leren wordt sterk bevorderd als de lerende goed weet naar welk einddoel hij toe werkt. Een van de doelen van de taalportfolio is er voor te zorgen dat die einddoel de lerende helder voor ogen staat.

Wat een deelnemer moet kunnen aan het eind van de opleiding staat in de eindtermen.

Deze kunnen gerelateerd worden aan de Europese taalniveaus. In het Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs zijn suggesties voor de relatie tussen de Europese taalniveaus en de eindtermen van een aantal veel voorkomende opleidingen gegeven⁷. Bijvoorbeeld wordt hier de suggestie gedaan dat een boekhoudkundig medewerker KSB niveau 3 wat betreft Lezen ongeveer niveau B1 bereikt zal hebben, wat betreft Spreken en Schrijven eveneens.

Aandachtspunt voor de docent

Relatie eindtermen - Europese taalniveaus

In het Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs vindt u de achtergrondinformatie die u bij dit onderdeel nodig heeft. Lees het Raamwerk MVT door voordat u met de Taalportfolio begint.

---

⁷ De relaties die hier tussen eindtermen en Europese taalniveaus zijn gelegd, zijn slechts suggesties aan de onderwijspraktijk, die nog door de Landelijke Organen Beroepsonderwijs gelegitimeerd moeten worden.

Aandachtspunt voor de docent

Hoog of laag taalcompetentieprofiel

In het Raamwerk wordt een onderscheid gemaakt tussen een hoog en een laag taalcompetentieprofiel van de instromende deelnemer. Bij de meeste eindtermen wordt geen onderscheid gemaakt tussen bijvoorbeeld Engels en Spaans, maar in werkelijkheid kunnen de instroomniveaus bij deze talen zeer verschillend zijn, zodat bij een gelijke leerlast onmogelijk hetzelfde eindniveau bereikt kan worden. Een oplossing hiervoor is om te differentiëren naar eindniveau. De keuze van een hoog of laag eindniveau van de deelnemer moet afhangen van diens beginniveau voor een bepaalde taal en van diens leerprogramma (bijvoorbeeld door een stage in het buitenland kan een deelnemer die start op nulniveau toch hoog uitkomen).

Hoog taalcompetentieprofiel: beginniveau bij instroom is A1 of hoger.

Laag taalcompetentieprofiel: beginniveau bij instroom is tussen nul en A1.

Onderdeel C: Vooruitkijken

Gebruiksaanwijzing

- Bespreek met de deelnemers waarom het belangrijk zou kunnen zijn om vooruit te kijken. Punten die hier naar voren gebracht moeten worden (door docent als deelnemers er niet op komen):
  - Het is bij het leren heel belangrijk om te weten wat je concreet gaat doen, want dan kun je je daar goed op richten.
  - Een taal leren is een veel omvattend iets. Je maakt het overzichtelijker voor jezelf door in kaart te brengen waar je in een bepaalde periode aan gaat werken. Aan het eind van die periode kun je nagaan of dat onderdeel je beter afgaat.
  - Door telkens stil te staan bij wat je gaat leren of oefenen ga je zien hoe het werken aan allerlei deelaspecten (leren spellen in de vreemde taal, je uitspraak verbeteren, beleefdheidszinnigjes leren, een eenvoudige brief leren opstellen, etc.) bijdraagt aan het verbeteren van je totale taalvaardigheid.
- Bespreek aan de hand van de studiewijzer, en naar analogie van het in de taalportfolio gegeven voorbeeld, wat er ingevuld moet worden in de tabel onder 'Nu je eigen programma'. Vul desgewenst groepsgewijs de gegevens in. Bespreek hierbij met de leerlingen met welk materiaal ze gaan (of kunnen gaan) werken in het komende blok. Wijs ze op materiaal in het openleercentrum wat ze in dat blok kunnen gebruiken.
- Loop rond en controleer of het goed wordt ingevuld.
- Vraag wie er ideeën heeft voor dingen die je zou kunnen doen om de taal (en dan specifiek de zaken die in dat blok centraal staan) beter te leren.
Geef hierbij het volgende voorbeeld (kopieer het desgewenst voor de deelnemers).

Tips voor deelnemers

Denk eens na wat je kunt doen om het leren leuker en sneller te laten verlopen en noteer deze in het vragenlijstje 'Nu je eigen programma'.

Bijvoorbeeld, denk bij Engels eens aan de series die je op tv volgt. Je kunt daar op een leuke manier meer van leren door:

- Een aflevering op video op te nemen
- (Een stukje van) de aflevering te bekijken met afgeschermd ondertiteling (plak een reepje karton of zoiets op je beeldscherm)
- Noteer wat je ervan begrepen hebt. (bewaars dit)
- Verwijder de afscherming van het beeldscherm, kijk nog eens met ondertiteling en check of je alles goed begrepen hebt. Gegarandeerd leer je zo nieuwe woorden en uitdrukkingen!

Varianten

Je kunt er ook een competitie van maken door met een groepje te kijken en de notities in te nemen voor je een tweede keer kijkt.

Je kunt dit ook doen met journaals, documentaires, enz., natuurlijk ook met Duitse, Franse, Spaanse tv-zenders.

Andere voorbeelden:

- Met wie bij jou in huis kun je bijvoorbeeld Engels spreken?
- Heb je familie in het buitenland waarmee je kunt bellen of e-mailen?
- Heb je een hobby, bijvoorbeeld muziek of een sport waarover veel op buitenlandse internetsites te vinden is?

Vraag na of er nog andere ideeën zijn, laat deze opnoemen om anderen op ideeën te brengen.

Achtergrondinformatie

Het is bij het leren heel belangrijk dat de lerende weet wat deze concreet gaat doen, om zich daar effectiever op te kunnen richten.

Hier wordt de lerende gevraagd twee dingen te doen:

1. na te gaan wat de docent als lesprogramma gepland heeft en hoe de doelen van dat programma bijdragen tot het bereiken van het gewenste eindresultaat (zie onderdeel B van de Taalleermonitor);
2. na te gaan wat hij daar zelf nog voor 'leerzame ervaringen' aan toe zou kunnen voegen.

Hier is het van belang dat de docent een programmaoverzicht kan geven, liefst in de vorm van een studiewijzer. Ervan uitgaande dat de docent het programma bepaalt en niet de deelnemer. In sommige scholen wordt een groter beroep gedaan op de inbreng van de deelnemer. In een dergelijke onderwijscontext zullen deelnemers zelf, binnen gegeven kaders, veel meer hun eigen programma vormgeven. Zij zullen dit onderdeel van taalleermonitor veel zelfstandiger kunnen invullen, waarna bespreking met de docent volgt.

Als er in de groep zowel hoge als lage taalcompetentieprofielen aanwezig zijn, zal dit in de planning tot uiting moeten komen: de doelen en activiteiten zullen wat uiteenlopen.

Voor de meeste mensen is het echt verrassend, dat de lerende ook wordt uitgenodigd om na te denken over wat voor dingen hij zelf doen om zijn taalvaardigheid te verbeteren. Taal leer je niet alleen door het 'voorgeschreven programma' op school door te werken, maar door dingen op te pikken uit taal waarmee je in de praktijk in aanraking komt. Voor Engels zijn de mogelijkheden voor taalcontact legio. Voor de andere talen zijn die er, met radio, televisie en internet, ook, maar zullen leerlingen wat meer gestimuleerd moeten worden om daar gebruik van te maken.

Het hele idee dat je meer kunt doen dan de oefeningen in je boek maken, zal voor leerlingen in het begin vreemd zijn. Maar door regelmatig met leerlingen te bespreken waar je nu eigenlijk iets van leert, als het om het leren van een vreemde taal gaat, krijgen ze daar steeds meer inzicht in en zullen ze hopelijk met elkaar steeds meer activiteiten bedenken die op zichzelf interessant zijn en waarmee ze hun taalvaardigheid verbeteren. Docenten kunnen hun leerlingen daarin ondersteunen door zeker in het begin ideeën aan te dragen en hen te 'belonen' voor hun inspanningen. Dat laatste hoeft niet altijd in de vorm van cijfers of extra studiepunten. Dat kan ook door aandacht te besteden aan dat soort leerervaringen en te laten merken dat je als docent dat soort leerervaringen erg belangrijk vindt.

D Terugkijken

Gebruiksaanwijzing

- Als leerlingen vrij zelfstandig werken, en als een blok of periode een vrij lange tijd in beslag neemt (meer dan zes weken bijvoorbeeld) is het verstandig om tussentijds de stand van zaken op te nemen.
- Pak daartoe het bij C gemaakte plan erbij, en bespreek (na 2 a 3 weken) hoe het loopt, of het geplande haalbaar is. Ofwel, als je zo doorgaat, haal je dan op tijd het einddoel van de periode?
- Bespreek of er nieuwe of andere dingen bij gekomen zijn, en bespreek of de planning moet worden aangepast.
- Aan (of tegen) het eind van de periode kijkt de deelnemer terug op zijn (bij onderdeel C opgestelde) plan. Bij de dingen die volgens plan zijn uitgevoerd gaat de deelnemer na of hij:
  - Tevreden was;
  - Nog iets wilt oefenen.
- Vraag wie er punten heeft waarover hij tevreden was. Bespreek steekproefsgewijs een punt waarover een leerling tevreden was en waarom. Klopt dit gevoel (is het terecht); stel vragen als u vermoedt van niet. Bijvoorbeeld: 'ja, ik heb dat met die tv een keer gedaan, dat was wel leuk.' 'Weet je nog iets van wat je daarvan geleerd hebt?' 'Nou het ging over zo'n rechtszaak, ja toen wist ik wel wat van die termen, maar nu niet meer. Ik heb niks opgeschreven.' 'Waarom plan je dat met die tv niet opnieuw, en dan maak je aantekeningen. Bijvoorbeeld vijf nieuwe woorden. En die doe je in je dossier.' 'O ja, goed idee, ik maak een woordenlijst in mijn dossier.'

- Bespreek of men elkaar nog tips kan geven van wat goed werkt. Bijvoorbeeld: ‘Ik zit wel veel op internet, daar lees ik best veel eigenlijk, en nu noteer ik ook nieuwe woorden en uitdrukkingen die ik daar lees. Een heel leuk site is bijvoorbeeld:...’
- Vraag wie er punten heeft waarover hij niet tevreden was. Bespreek steekproefsgewijs waarom. Vraag anderen of ze het herkennen en laat ze commentaar en tips geven. Vraag enkele van deze deelnemers wat ze nu plannen te doen.
- Wijs er op dat het terugkijken naar en zonodig bijstellen van je werkplan regelmatig (bijvoorbeeld 1 x per drie weken) gedaan moeten worden, om veilig bij het eindpunt van de opleiding aan te komen.
Laat ieder zijn nieuwe plannen invullen. Loop rond en help waar nodig.

Aandachtspunt voor de docent

Plan regelmatig momenten waarop de deelnemer gelegenheid krijgt voor het bovenstaande en waarop zonodig het plan wordt aangepast, bijvoorbeeld 1 keer per drie weken.

E Eindverslag

Gebruiksaanwijzing

- Bespreek de vragen in het eindverslag aan het eind van de opleiding (of eerder in het geval dat een leerling voortijdig de school verlaat).
- Vraag de deelnemers waar ze de gegevens die ze hier in moeten vullen, kunnen vinden (in de taalbiografie, namelijk).
- Laat de deelnemers in overleg hun eindverslag invullen. Dat wil zeggen, eerst bekijken ze samen de taalbiografiegegevens van de een, en bespreken deze, en dan van de ander. Vervolgens vult ieder de eigen gegevens in.
- Loop rond om waar nodig te helpen en bekijk wat er wordt ingevuld.
- Nabespreking. Vraag hoe men het vond om zo stapsgewijs met vooruitkijken en terugkijken toe te werken naar het eindpunt. Is men tevreden over hoe het eindpunt gehaald is. Zo niet, waar ligt dit aan. Zijn de stappen van vooruitkijken en terugkijken dan misschien niet helemaal goed gezet en hoe zou dit voortaan beter kunnen? Zo ja, bespreek wat men vond van deze manier van stappen zetten bij het leren.
- Geef de deelnemers een overzicht met tijden waarop u in de komende week beschikbaar bent voor een aparte afspraak voor een gesprekje van ongeveer 10 minuten per deelnemer. Laat ze zelf in overleg deze afspraken inplannen in het overzicht, dat ze daarna aan u aanbieden.
- Bespreek in het gesprekje de volgende punten: hoe ziet het eindverslag eruit, is het realistisch? Zo nee, bespreek aanpassingen. Zo ja, parafeer en vermeld de betreffende certificaten.

Achtergrondinformatie

Bij het eindverslag vult de lerende op basis van zijn actuele taalportfolio in welke niveaus hij behaald heeft voor de verschillende talen in zijn pakket. Hij voegt daar, onder het kopje 'Bijzonderheden' aan toe of hij bepaalde subvaardigheden extra goed beheerst, of andere juist niet. Ook geeft hij aan binnen

welk 'domein' hij de vreemde taal geleerd heeft en kan gebruiken. Bijvoorbeeld de wereld van de zorg, de wereld van de telecommunicatie, de horeca, etc.

In overleg met de docent wordt dit beeld bevestigd of zo nodig aangepast, geparafeerd door de docent en voorzien van de behaalde certificaten.

De volgende stap is om de gegevens in het Talenpaspoort in te vullen.

Tenslotte wordt het vragenlijstje *Hoe ga je verder?* gebruikt om na te gaan hoe de deelnemer verder zorg aan zijn talenkennis kan besteden en deze kan uitbreiden.

Dit onderdeel wordt aan het eind van de opleiding ingevuld op basis van alle gegevens die eerder in de taalportfolio genoteerd zijn. Tijdens de opleiding wordt er regelmatig met de taalportfolio gewerkt (bijvoorbeeld een aantal van de eerder besproken vragenlijstjes in de biografie moet steeds actueel gehouden worden).

Aandachtspunt voor de docent

Op basis van de aantekeningen en beoordelingen van deelnemer en docent die bij de dossierstukken gemaakt zijn, overleggen deelnemer en docent over het eindverslag. Mogelijk verschillen de beoordelingen van docent en deelnemer, maar dat is als het goed is tijdens het proces al besproken en opgelost. Uiteindelijk is de bedoeling dat er overeenstemming komt tussen deelnemer en docent, zodat de docent met een gerust hart kan paraferen. Beide partijen moeten elkaar dus overtuigen. De docent kan hierbij als extra middel ook toetsen inzetten.

Aandachtspunt voor de docent

Het is raadzaam om bij de invoering van de taalportfolio specifiek aandacht te besteden aan wat wel heet de 'kwaliteitsborging'. Daarmee wordt bedoeld dat het voor iedereen -docenten, leerlingen, ouders en 'afnemers' als vervolgopleidingen en werknemers- helder moet zijn op grond van welke criteria de school/de docent een handtekening zet onder het eindverslag van een leerling. Wat voor bewijzen heeft de school/de docent verzameld dat de leerling inderdaad kan doen wat hij in zijn taalportfolio zegt te kunnen doen? Is dat alleen gebaseerd op het zelfoordeel van de leerling of heeft de docent een concrete prestatie van de leerling gezien en beoordeeld? Was dat een eenmalige prestatie of zijn meerdere prestaties beoordeeld? Heeft de docent alleen een nagespeelde dialoog in de les beoordeeld, of heeft hij (meerdere) oordelen over de gespreksvaardigheid van de leerling van (buitenlandse) praktijkbegeleiders verzameld?

Naarmate de taalportfolio meer ingezet zal worden om 'bewijzen van bekwaamheid' te verzamelen op grond waarvan leerlingen een deelkwalificatie kunnen verkrijgen, zal het belangrijker worden om het werken met de taalportfolio in te bedden in het programma van toetsing en afsluiting en heldere afspraken te maken met de examencommissie van de school.

Bij functionele taalvaardigheid gaat het in feite om competentiegericht beoordelen, waarmee -in het talenonderwijs- nog niet erg veel ervaring is opgedaan. Op dit punt zal in het implementatietraject van de taalportfolio nog het nodige onderzocht en ontwikkeld moeten worden.

Vooralsnog zouden docenten die met de taalportfolio gaan werken na een bepaalde gewenningsperiode in hun team de volgende afspraken moeten maken:

- Wat voor soort oordeel zij willen geven: een (gedetailleerd) cijfer of een voldoende/onvoldoende (de leerling kan een bepaalde taak wel/niet uitvoeren);
- Of zij hun oordeel willen baseren op een toets of examen of op werkstukken die de leerling in zijn taalportfolio verzamelt; of op een combinatie daarvan;
- Wat voor soort bewijzen dat een leerling een bepaalde taak op een bepaald taalniveau kan uitvoeren zij acceptabel achten: alleen opdrachten die in aanwezigheid van de docent worden uitgevoerd of ook oordelen van praktijkbegeleiders of van buitenlanders met wie de leerling bijvoorbeeld tijdens een uitwisseling in contact komt?
- Hoeveel bewijzen zij per (sub)vaardigheid nodig achten.

Voor een bespreking van de toetsproblematiek verwijzen we graag naar de tekst van José Noijons van de Citogroep in bijlage 1 van het Raamwerk MVT.

2.6 Het Dossier

Gebruiksaanwijzing

Het dossier bevat twee delen: documenten en werkstukken.

Het werkstukken deel kan op twee manieren gebruikt worden, als werkdossier en als etalage:

1. als ‘werkdossier’ met stukken die wel representatief zijn maar nog niet helemaal geslaagd. De deelnemer neemt deze op om helder voor ogen te houden wat nog niet helemaal goed ging en verbeterd moet worden, en nog niet zo zeer om het aan buitenstaanders te tonen;
2. als het ‘beste werk-’ of ‘etalage-’ dossier, waar de deelnemer het beste in doet, datgene waar hij het meest trots op is, datgene wat hij aan anderen wil tonen.

Wij suggereren om het dossier tijdens in eerste instantie vooral als werkdossier te gebruiken, en op bepaalde momenten om te bouwen tot ‘etalage dossier’, door alleen het beste werk erin te laten zitten, zodat het een etalage wordt die aan buitenstaanders getoond kan worden. Afhankelijk van het leertraject dat een leerling volgt zouden die selectiemomenten aan het eind van elk leerjaar kunnen zijn, of na een stage, en in elk geval tegen het eind van de opleiding.

- Licht de term dossier nog eens toe: het gaat om bewijsstukken. Bewijsstukken van wat je kan en welk niveau je behaald hebt.
- Bespreek de bovenstaande twee soorten dossier (werk en etalage) met de groep. Geef voorbeelden van beiden. Bijvoorbeeld voor het werkdossier: een gecorrigeerd stukje werk waar je meteen aan kunt zien wat er fout ging; en voor het etalagedossier een mooi werkstuk.
- Bespreek nu eerst het werkstukdossier. Heeft men al ideeën voor wat er in kan. Bij het invullen van de biografie onderdeel 6 (Praktische opdrachten) heeft men als het goed is al iets opgenomen in het dossier.

- Introduceer de notitie: aan elk werkstuk in het dossier hecht de deelnemer een notitie met nummer en datum, en de reden waarom hij dit stuk heeft opgenomen. Geef hiervan een paar voorbeelden. Bijvoorbeeld: ‘Nummer 3, 12 juli 2002, redelijke poging, maar ik maak nog teveel spelfouten in deze brief.’
- Laat de deelnemers op basis van hun eerdere ideeën een eerste werkstukje selecteren.
- De week erna: laat de deelnemers in tweetallen elkaars dossier bekijken en het geselecteerde stukje werk bespreken. Waarom vindt de deelnemer dit stukje een bewijsstuk en zo ja, van wat (schrijfvaardigheid, luisteren, lezen spreken)? Heeft hij nog andere stukjes die hij zou willen opnemen, en waarom? Wat vindt de ander van die keus, vindt hij het een bewijs? Heeft hij of zij nog opmerkingen? Laat de deelnemers elkaar adviseren.
- Laat de deelnemers beginnen met de opbouw van het dossier, bijvoorbeeld met de volgende uitgangspunten:
  - Ik bewaar per niveau dat ik behaald heb tijdens de opleiding 1 werkstuk dat bewijst dat ik dat niveau heb gehaald
  - Ik bewaar van het hoogste niveau dat ik behaald heb meerdere bewijzen
  - Ik zorg in elk geval dat ik steeds voor alle vaardigheden tenminste één bewijs in mijn dossier heb zitten.
- Laat de deelnemers (in tweetallen) de geselecteerde werkstukken in het Overzicht Werkstukken invullen.
- Plan regelmatig dit soort tweegesprekjes, liefst met wisselende partners.
- Organiseer regelmatig de gelegenheid om nieuwe/betere producten eventueel ter vervanging van andere in het dossier te laten opnemen. Laat deelnemers bijvoorbeeld een keer per maand in het dossier kijken om te zien of ze iets willen vervangen door iets beters.
- Plan regelmatig tweegesprekjes tussen docent en deelnemer waarbij het dossier wordt doorgenomen. Aan elke aangehechte notitie kan de docent zijn oordeel toevoegen, dit kan natuurlijk afwijken van dat van de deelnemer: de bedoeling is dat het commentaar opbouwend is, en aanwijzingen bevat waarmee de deelnemer zijn voordeel kan doen.

Nabespreking (na enige tijd). Bespreek met de deelnemers wat zij denken dat het nut van het dossier is. Een punt dat in de discussie benadrukt moet worden is dat je beter gaat leren als je je eigen werk kunt beoordelen.

Bespreek tijdens een aparte sessie het documentendeel van het dossier: diploma's en certificaten. Laat de deelnemers hiervan kopieën maken, laat ze in het dossier in het Overzicht Documenten noteren en de kopieën in het dossier opslaan.

Aandachtspunt voor de docent

Zijn er al producten in deze groep die in het dossier kunnen worden opgenomen? Denk niet alleen aan werkstukken, maar ook aan kleine stukjes werk zoals een briefje, een e-mail, een dialoogje of een goed gemaakte oefening die uit het schrift gekopieerd kan worden. Ook digitale bewijsstukken kunnen opgenomen worden, een cassette, een videoband, een floppy met een presentatie in Power Point. Belangrijk is dat de deelnemer zelf moet selecteren, en op een apart blaadje dat hij aan het bewijsstuk

hecht, aangeeft waarom hij het gekozen heeft en in eigen woorden noteert wat zijn oordeel is (goede poging, redelijk, aardig voorbeeld enzovoort).

Hoe laat u de deelnemers het dossier vormgeven? Suggesties:

Laat van een werkstuk één of meer belangrijke pagina's opnemen of een verkleinde kopie. De deelnemer schrijft nummer, datum en eigen beoordeling er bij (zie boven)

Zodra de deelnemer vindt dat hij een (sub)vaardigheid of een concrete taalkaak voldoende goed kan uitvoeren om het te laten beoordelen toont hij een bewijsstuk aan de docent of voert hij een opdracht uit. Hij beargumenteert zijn eigen beoordeling. De docent stelt hier vragen bij en noteert zijn beoordeling erbij. Deze kan uiteraard afwijken van die van de deelnemer!

Plan een keer per periode (bijvoorbeeld twee maanden) zo'n gesprekje per deelnemer.

Aandachtspunt voor de docent

Het is van belang dat de docent een systeem van nummering bedenkt voor de dossierstukken: gewoon volgnummers lijkt in combinatie met de datum voldoende.

De docent plant regelmatig momenten (minstens een keer per semester) in waarop hij met de individuele deelnemer diens dossier doorneemt en bespreekt. Het gaat erom dat de deelnemer zijn selectie kan verdedigen, en het feit dat deze bewijzen werkelijk het geclaimde niveau illustreren. De docent kan kritisch vragen stellen om er voor te zorgen dat de argumenten steekhoudend zijn.

Bijvoorbeeld:

Deelnemer: 'Ik vond dat deze presentatie goed in elkaar zat, dus ik vond het prima.'

Docent: 'Maar hoe vond je je verstaanbaarheid? Ik had moeite je te volgen hier en daar.'

Hieruit kunnen inzichten van de leerling en aanwijzingen van de docent voortvloeien over wat beter zou kunnen en hoe dit te oefenen.

2.7 Het Paspoort

Gebruiksaanwijzing

- Laat het paspoort invullen als sluitstuk van de Taalportfolio activiteiten, in elk geval aan het eind van de opleiding. Zonodig tussentijds, bijvoorbeeld als een deelnemer de opleiding verlaat of als een deelnemer bijvoorbeeld na een stage in het buitenland zodanig vooruitgegaan is in een bepaalde taal dat hij voor een of meer vaardigheden een hoger niveau kan aftekenen.
- Wijs er op dat alle voor het paspoort noodzakelijke gegevens eerst al elders in de taalportfolio (biografie en dossier) gedocumenteerd zijn en dus van uit deze onderdelen overgenomen kunnen worden.
- Wijs er op dat het paspoort een officieel document is dat als onderdeel van de taalportfolio wordt uitgegeven door de school. En dat de school op de betrouwbaarheid van de gegevens die deelnemers in de loop van het portfolioproces verzamelen moet toezien, willen portfolio en paspoort hun waarde krijgen in de wereld buiten school.

- Bespreek de onderdelen van het paspoort en demonstreer zo nodig het invullen per onderdeel hardop met een deelnemer. Zorg dat de deelnemers een foto mee nemen.
- Laat de deelnemers, desgewenst met de hele groep tegelijk of in tweetallen, de gegevens in het paspoort invullen, bijvoorbeeld eerst met potlood.
- Loop rond, controleer en overleg waar nodig.

Achtergrondinformatie

Het paspoort is een officieel Europees document en bevat de bewijzen van de taalvaardigheidsniveaus van de paspoorthouder. Voor (jong-)volwassenen is door de Raad van Europa een gestandaardiseerd paspoort ontwikkeld, dat overal in Europa gebruikt zal gaan worden. De Raad van Europa acht het belangrijk dat juist deze leeftijdsgroep die naar verwachting het meest mobiel zal zijn binnen Europa voor werk, opleiding en vrije tijd, kan beschikken over een overal herkenbaar document. Het gestandaardiseerde paspoort moet minimaal in een van de twee officiële talen van de Raad van Europa, Engels of Frans, opgesteld worden. Voor het BVE Taalportfolio maken we gebruik van dit gestandaardiseerde paspoort. Het is opgesteld in vier talen: Engels, Frans, Duits en Nederlands, zodat leerlingen in praktisch heel Europa hun taalvaardigheidsniveaus op eenvoudige wijze kunnen presenteren.

Het paspoort is als het ware de samenvatting van de taalportfolio.

Het paspoort bevat:

- een taalvaardigheidsprofiel
- een samenvatting van taalleerervaringen en
- een overzicht van certificaten en diploma's.

Het paspoort is een soort sluitstuk van de taalportfolio activiteiten: nadat de talenkennis gedocumenteerd is in de taalbiografie en het dossier en wanneer de deelnemer het eind van zijn opleidingstraject heeft bereikt, wordt de informatie in het paspoort opgenomen.

Het paspoort toont het taalvaardigheidsprofiel van de paspoort houder: diens Europees taalniveau -A1, A2, B1, B2, C1 of C2- per vreemde taal en per vaardigheid: Begrijpen (lezen, luisteren) Spreken (productie, interactie) en Schrijven. Daarnaast geeft het een samenvatting van de leerervaringen en, vanzelfsprekend, een overzicht van certificaten en diploma's waarin talen een rol spelen.

Net als bij een gewoon paspoort gaat het bij het hier om officiële informatie over een bepaald persoon. Een paspoort is een document waarmee je grenzen kunt overschrijden, ergens binnen kunt komen. Zo is het talenpaspoort overal in Europa geldig als bewijs voor iemands talenkennis, bijvoorbeeld bij het solliciteren naar een baan in het buitenland.

Een paspoort is altijd een officieel document. Zo ook dit talenpaspoort: het is een door de Raad van Europa vastgesteld document, dat door een onderwijsinstelling wordt uitgegeven. De onderwijsinstelling legitimeert hiermee de invulling van het paspoort en de bijbehorende taalportfolio.

Aandachtspunt voor de docent

Het paspoort wordt uitgegeven door de school en als sluitstuk van de activiteiten ingevuld, dus moet op de betrouwbaarheid van de gegevens in de loop van het portfolioproces door de docent worden toegezien.

Uiteraard is de bedoeling dat de docent de diploma's die vermeld worden ook werkelijk een keer te zien krijgt. De school zet namelijk wel een stempel onder het paspoort.

Het paspoort is een officieel document (boekje), dat de school kant en klaar aanschafft; aan de opzet mag niets worden veranderd.

2.8 Suggesties voor de planning van de portfolio werkzaamheden

Hierboven hebben we bij elk onderdeel van de taalportfolio een gebruiksaanwijzing gegeven. Het werken aan de taalportfolio is een proces dat gedurende de hele schoolperiode plaatsvindt. Sommige taken worden hoogstens een keer per periode uitgevoerd, bijvoorbeeld het invullen van de checklists taalniveaus, andere bijvoorbeeld eens per drie weken (het terugkijken op de planning, het toevoegen van nieuwe dossierstukken).

Maak per periode een planning voor het werk aan de taalportfolio in overleg met de deelnemers, in principe van zo'n 20 minuten per 2 weken. Het lijkt veel tijd, maar bedenk dat het bij de Taalportfolio niet zozeer gaat om het invullen sec, maar vooral om de zinnige zaken die naar aanleiding van het invullen worden besproken en die rechtstreeks het leren van talen stimuleren.

Geef aan welke onderdelen in welke week worden doorgenomen en ingevuld.

Plan ook de volgende onderdelen die regelmatig door de deelnemer aangevuld moeten worden in de taalportfolio:

- Bij 'Talen leren in de praktijk, buiten het onderwijs':
Noteren van dit soort ervaringen, deze lijst regelmatig bijhouden, bijvoorbeeld een keer per twee maanden.
- Bij 'Praktische opdrachten binnen of via de school':
Het dossier regelmatig laten bijhouden, De deelnemer kijkt bijvoorbeeld 1 keer per maand in het dossier om te zien of hij iets wil vervangen door iets beters
- Bij 'Terugkijken':
Deelnemer bekijkt of de planning aangepast moet worden. Bij dingen die volgens plan zijn uitgevoerd kijkt hij of hij tevreden was/nog iets wil oefenen, bijvoorbeeld 1 keer per 3 weken.
- Bij het dossier:
Bespreek regelmatig het dossier met de deelnemer en geef per dossierstuk een oordeel; bespreek dit als het afwijkt van het eigen oordeel van de deelnemer en probeer tot overeenstemming te komen. Plan 1 keer per periode (bijvoorbeeld 2 maanden) zo'n gesprekje per deelnemer.

3 DISTRIBUTIE EN BEHEER

3.1 Distributie van de taalportfolioproducten

De taalportfolio bestaat uit:

- het officiële Europese talenpaspoort (boekje op A5 formaat);
- taalbiografie, checklist taalniveaus en dossier, ringbandformaat, gescheiden door tabbladen.

Beschikbaar als:

- een cd-rom met alle bestanden in pdf- en Wordformaat;
- een internetsite met alle bestanden;
- drukwerk.

Scholen dienen zelf te zorgen voor ringbandmappen en tabbladen. Bij CINOP zijn gedrukte kaften (voorkant en rug) voor de mappen te bestellen. De leerlingen kunnen die in de plastic omslag van hun map schuiven. Op de voorkant is een vakje waarin de leerlingen hun naam schrijven.

Bij CINOP zijn ook de paspoorten als kant-en-klare boekjes te bestellen.

Desgewenst kunt u de ringband zelf aanvullen met een floppy waarop u alle bestanden voor gebruik voor de deelnemer beschikbaar stelt; uiteraard kunnen deze teksten ook op het netwerk gezet worden. Houdt u er daarbij rekening mee dat u, anders dan Word, pdf-bestanden alleen kunt lezen en printen (met het programma Acrobat Reader).

Daarnaast zijn beschikbaar:

De video *'Taalportfolio, een nieuwe manier van talen leren'*

Op deze video vertellen enkele deelnemers en een docent van de ROC's die aan het ontwikkelen van de Taalportfolio hebben meegewerkt, hoe zij met de taalportfolio gewerkt hebben. De video is bedoeld voor voorlichting aan deelnemers, bijvoorbeeld bij de start van het werken met de taalportfolio in een school of afdeling. Ook voor docenten en anderen is de video goed te gebruiken als eerste introductie. De video zal beschikbaar zijn voor alle scholen en is via CINOP te verkrijgen.

Een handleiding

Dit is de tekst die nu voor u ligt. Verkrijgbaar op de cd-rom, internet of als papieren publicatie.

Het Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs

Dit document is een belangrijk hulpmiddel bij het werk met de Taalportfolio. Verkrijgbaar op de cd-rom, internet of als papieren publicatie.

Hoe kom ik aan de benodigde exemplaren?

Er zijn verschillende mogelijkheden. De meeste elementen zijn los of in bundels tegen kostprijs te bestellen in de gewenste aantallen. De teksten zullen ook beschikbaar zijn op internet voor gratis downloaden.

U kunt een bestelformulier aanvragen bij verkoop@cinop.nl.

3.2 Beheer

Opslag

De taalportfolio heeft de vorm van een ringband. Het handigste is om deze op school op te slaan in een voor de taaldocenten toegankelijke ruimte. Als de taalportfolio's per groep of klas bijeenstaan in dozen, kan meer dan een talendocent er gebruik van maken. Op de buitenkant van de omslag wordt de naam van de deelnemer genoteerd, zodat het geheel overzichtelijk blijft.

Kosten

Uiteraard kan het ook zijn dat de deelnemer de taalportfolio af en toe mee naar huis neemt, de taalportfolio is uiteindelijk zijn eigendom. Als de school de kosten heeft betaald, is het zinnig om de deelnemer die zijn exemplaar kwijt raakt, een vergoeding voor een nieuwe te laten betalen.

Als de taalportfolio op verschillende locaties/afdelingen gebruikt moet worden, kan een probleem ontstaan. Dan is het handiger op per locatie met de nodige kopieën van de teksten te werken en deze in tijdelijke mappen ter plekke te bewaren, en vervolgens op gezette tijden in de 'hoofdringband' in te voegen.

Netwerk

Het is uiteraard handig om de taalportfolio op het computernetwerk van de instelling te zetten, zodanig dat elke deelnemer zijn exemplaar in een voor anderen afgeschermd gebied kan bewaren. Dan kunnen alle gegevens daar worden bijgehouden, en hoeven alleen de feitelijke bewijsstukken (videobanden, werkstukken) op school in de ringband opgeslagen te worden.

Als u deelnemers digitaal gegevens wilt laten invullen in de taalportfoliobestanden, moet u vooralsnog gebruik maken van de Wordbestanden. In de volgende fase van het landelijke taalportfolioproject zal onderzocht worden of er een digitale versie van de taalportfolio ontwikkeld moet worden en op welke manier die het beste vormgegeven kan worden.

4 TAALPORTFOLIO IN DE BVE PRAKTIJK

4.1 ROC X, Y en Z

Hieronder presenteren we drie cases die zijn beschreven op basis van ervaringen en gegevens van de zes ROC's die de afgelopen tijd met de taalportfolio hebben geëxperimenteerd in het kader van het Project Taalportfolio in de Kwaliteitsimpuls Moderne Vreemde Talen van de Bve Raad:

- Koning Willem 1, Den Bosch
- Friesland College, Leeuwarden/Heerenveen
- ROC Aventus, Apeldoorn/Deventer
- Nederlands Luchtvaartcollege, ROC van Amsterdam, Hoofddorp
- ROC West Brabant, Zoomvliet College, Roosendaal
- Albeda College, Rotterdam

De drie cases representeren geen bestaande scholen, maar zijn geabstraheerd uit de ervaringen van deze zes ROC's.

Dit leek ons de meest nuttige en efficiënte manier om de meest pregnante aspecten in kort bestek te combineren en niet te veel in herhaling te vervallen in beschrijvingen van vergelijkbare elementen van de verschillende ROC's.

We hebben hier dus dankbaar gebruik gemaakt van de ervaringen van alle zes ROC's, die we hierbij hartelijk danken en zeggen er meteen bij: overeenkomsten met werkelijk bestaande personen en scholen berusten in dit geval niet op toeval.

ROC X

Op ROC X zijn de talen niet echt een speerpunt in het beleid. Op de afkeer die veel jongeren van het leren van talen hebben wordt op open dagen soms zelfs ingespeeld door opmerkingen als: 'in het tweede jaar vallen we je met die taal niet meer lastig!'.

Het ROC bestaat uit een reeks kleine locaties, er zijn weinig voorzieningen voor de talen: investeren in dure voorzieningen als talenpractica en open leercentra per locatie is lastig, want relatief duur.

Doordat talen op bestuursniveau niet beschouwd worden als een thema waarop het ROC zich zou kunnen profileren, wordt op dat niveau ook niet nagedacht over creatieve beleidsoplossingen om met beperkte middelen het talenonderwijs te optimaliseren.

De talendocenten werken vaak met kleine aanstellingen en in relatief isolement van elkaar: ze zijn min of meer op zichzelf aangewezen. De talendocent die wel wat meer vernieuwing zou willen is hier dus automatisch op zichzelf terugworpen en op wat hij zelf met zijn eigen deelnemers zou kunnen realiseren. Zijn collega's krijgt hij zelf moeilijk mee: de afname in contacturen en de snel

opeenvolgende wisselingen in de structuur van de opleiding (drie rondes steeds magerder talen eindtermen, onduidelijk qua taalniveau, afschaffing van talenaanbod, allerlei moduleringsproducten, gecompliceerd toetsbeleid als uitvloeisel van de WEB, fusiegolven) hebben, begrijpelijk, hun motivatie voor het onderwijs vaak behoorlijk aangetast. Doordat het vaak om kleine aanstellingen gaat, is het bovendien een probleem dat voor extra vernieuwingsactiviteiten automatisch de vrije tijd moet worden aangesproken.

De talendocent die wel wat wil zoekt door deelname aan docentennetwerken en andere landelijke vernieuwingsprojecten ondersteuning van en inspiratie door andere enthousiaste collega's en vakgenoten. Hoe mager de eindtermen voor de talen inmiddels ook zijn, gespreksvaardigheid staat wel centraal en dit is juist een onderdeel dat de deze docent en zijn collega's lastig vinden om te realiseren in een klas van 30.

Het werken met de taalportfolio ziet de docent als nuttig. De Europese status die er aan vast zit vindt hij zonder meer gunstig en aantrekkelijk voor de status van de talen, ook binnen zijn eigen ROC. Ook vindt hij het erg gunstig dat er nu officiële Europese taalniveaus bestaan waaraan de eindtermen gerelateerd kunnen worden. Hij ziet dit als een grote verbetering ten opzichte van de bestaande situatie, waarin de vaagheid van de eindtermen volgens hem synoniem was aan kwaliteitsverlies. Met enthousiasme heeft hij zijn school daarom aangemeld als een van de zes proefscholen voor het landelijk project Taalportfolio BVE. In feite is deze docent met dit experiment binnen het ROC op eigen initiatief gestart.

Voor de deelnemersgroep waarmee hij de taalportfolio gaat uitproberen heeft hij een extra uur op het rooster beschikbaar voor de taalportfolio activiteiten: met een collega samen wordt hier een mentoruur dat toch al ingeroosterd was, aan toegevoegd.

Het uitleggen van de taalportfolio en het invullen van de biografie vindt hij een bewerkelijke en tijdrovende klus. De deelnemers hebben veel uitleg nodig voordat ze iets kunnen invullen. Wel ervaart hij dat het voor met name allochtone deelnemers zeer statusverhogend werkt ten opzichte van de andere deelnemers dat zij in de taalportfolio hun moedertaal of voertalen zoals bijvoorbeeld Frans kunnen 'scoren' en dus erkend kunnen krijgen. Dit heeft een zeer motiverende werking op de betreffende deelnemers.

Sommige deelnemers tonen de taalportfolio thuis en dit roept geïnteresseerde reacties van de ouders op. Zo blijkt dat het werken met de Europese niveaus wel degelijk de betrokkenheid van de ouders kan vergroten.

'Ja, en dan hebben ze allemaal hun biografie ingevuld, en hun paspoort, en dan weten ze hun huidige niveau, en dan?' vraagt de docent zich af. 'Dit heeft me al veel tijd gekost. En nu? Moet ik ze nu het dossier laten vullen? Hoe dan? Als ik niet die extra tijd en die ondersteuning zou krijgen die ik nu in de pilot krijg, zou ik er denk ik niet mee door kunnen gaan.'

Eigenlijk zou ik die niveaus die ze ingevuld hebben eens moeten bekijken. Ze zitten er vast naast hoor! Eerst eens met ze over praten, kijken wat echt hun niveau is. Best lastig, moet ik dus ook goed voor

mezelf duidelijk hebben waar ongeveer de scheidslijn zit tussen het ene niveau en het andere. Maar waar haal ik de tijd vandaan?

Ja en stel nu, de een zit met zijn gespreksvaardigheid op A1 en de ander op B2. En de eindterm zit voor allebei op B1. Wat doe ik dan? Die met B2 vrijstelling geven voor gespreksvaardigheid? Hoe doe ik dat en wat vindt mijn directie daarvan? Ze zien me aankomen, dat vinden ze veel te ingewikkeld, vrijstellingen geven voor dit en voor dat. Plus, hoe speel ik daar dan in mijn programma op in, moet ik dan aparte groepjes vormen? Maar dat zijn dan hele kleine groepjes, daar krijg ik nooit aparte uren voor op het rooster. En dan nog, wat moet ik ze dan anders laten doen dan de anderen, waar vind ik materiaal daarvoor, en wat kost dat...'

Deze docent typeren we als *de eenzame vernieuwer*, die met zijn individuele inspanningen en bevologenheid voor het vak een geïsoleerde, maar waardevolle impuls van vernieuwing tot stand brengt.

Typering

- Op individueel niveau (twee docenten) zijn stappen gezet om de taalportfolio op school een plaats te geven.
- Op ROC-niveau nog geen taalbeleid; nog geen aandacht voor belang van talen of mogelijke win-win kansen op talengebied bij het College van Bestuur.
- Dus geen concrete maatregelen, plannen, doelen en voorzieningen en faciliteiten.
- Collega's niet zonder meer bereid of in de gelegenheid om eventueel vernieuwingsbeleid van de school gestalte te geven.
- Geen team van collega's die vernieuwing samen gestalte kunnen geven, elkaar steunen inspireren en motiveren.
- Nog geen zicht op de vraag welke eisen de taalportfoliowerkwijze precies aan materiaal, aan activiteiten en aan visie stelt.

Analyse en aanbevelingen

Deze docent heeft al een aantal belangrijke stappen gezet: hij heeft een beeld van het belang van de Taalportfolio voor de deelnemer en de school, hij heeft al een aantal enthousiaste ervaringen te melden (de allochtone deelnemers die hun talenkennis erkend krijgen) en hij heeft al een collega-docent waarmee hij samen de taalportfolio heeft geïntroduceerd.

Wat nog niet is gebeurd is het uitwerken van een concreter beeld van de praktische consequenties van de invoering van de taalportfolio voor zijn programma en werkwijze, en het wekken van belangstelling en creëren van draagvlak bij het management, het realiseren van managementsteun en op basis daarvan, interesse en draagvlak bij de collega's.

De docent zou bijvoorbeeld, samen met zijn collega, en met eventuele hulp van een externe coach, kunnen beginnen in de beschikbare tijd samen na te denken over concrete gevolgen voor het programma en de wijze van aanbieden.

Misschien zou een eerste stap zijn om een andere vorm van lesorganisatie te schetsen: ‘Deze onderdelen van mijn programma doe ik als vanouds in klassikale lesjes van 20 minuten, en dan ga ik verder meer tweetal- en groepsopdrachten plannen, bijvoorbeeld web quests, ofwel projectjes die meteen iets opleveren voor het dossier. Dat geeft me dan ook meer kans om ruimte te bieden aan de uiteenlopende niveaus van deelnemers.’

Een volgende stap zou zijn om een training te volgen in het goed leren inschatten van de Europese niveaus en het leren selecteren van opdrachten die de deelnemer het best van het ene niveau naar het volgende helpen.

Een derde stap kan zijn dat de twee collega's op basis van eigen ervaringen met de taalportfolio eens nagaan wat volgens hen de grote voordelen van de taalportfolio zijn voor deelnemer, docent en management. Ofwel, hoe zou de taalportfolio het best aan management en collega's ‘verkoch’ kunnen worden? Een goed argument naar beide groepen moet altijd zijn het succes dat de taalportfolio bij deelnemers heeft. Welke concrete succesjes zijn al te melden?

We hebben hierboven aan ROC X vrij uitvoering aandacht besteed, omdat het naar ons idee de meerderheid van de ROC's op het punt van talenbeleid representeert.

ROC Y

ROC Y heeft talen hoog in het vaandel staan. Er is een bewust beleid geformuleerd op het niveau van het College van Bestuur en daarbij zijn de nodige financiën beschikbaar gesteld.

Er is in dit beleid gekozen voor het ontwikkelen van een Talencentrum als een centrale voorziening in het ROC: een bundeling van expertise, waarvan deelnemers, docenten en externe klanten (bedrijven) gebruik kunnen maken. Het Talencentrum wordt niet voor alle afdelingen tegelijk ingevoerd, maar stapsgewijs.

Bij dit idee van een talencentrum hoort een bepaald didactisch concept. Dit concept stelt dat je een taal het beste leert in de situatie waarin je hem moet gebruiken. Leren vindt plaats als de lerende wordt uitgenodigd tot reflecteren op eigen prestaties. Mondelinge taalvaardigheid wordt gezien als begin- en eindpunt bij het leren van een taal. Taal moet gebruikt worden, wil er sprake zijn van leren.

Uitgangspunt is steeds de leervraag van de deelnemer. Die vraagt zich af: wat moet ik straks kunnen in mijn werksituaties, en komt dan, begeleid door de docent, op vaardigheden als telefoneren, presenteren. Dan gaat de deelnemer zelf in overleg met de begeleider zijn leerproces plannen. Het gaat daarbij vooral om het oefenen van betekenisvolle situaties. Daarmee wordt bedoeld: situaties uit de werkelijkheid (bijvoorbeeld het beroep) die zo herkenbaar en pregnant mogelijk zijn. Die situaties dienen zich soms vanzelf in het ROC aan: bijvoorbeeld er vindt een bezoek plaats van buitenlandse gasten aan het ROC. Een groep in de secretaresseopleiding verzorgt de volledige rondleiding van deze gasten. Ze bereiden het bezoek voor, doen de ontvangst, de rondleiding en het afscheid. Van tevoren oefenen ze alle situaties die hierbij aan de orde komen. Ze werken er in totaal zo'n 4 à 5 weken aan. De deelnemers gebruiken voor hun leeractiviteiten allerlei authentieke materialen die in het Talencentrum aanwezig zijn. Zo plannen ze bijvoorbeeld voor gespreksvaardigheid in tweetallen een

activiteit als 'mijn nieuwe winkelinrichting presenteren'. Ze bereiden deze activiteit zo goed mogelijk voor en nemen de uitvoering op op video. Ze werken ook zelf aan de beoordeling van de prestatie. Bijvoorbeeld: 'mijn presentatie was qua taal wel redelijk te volgen, maar wel wat eentonig en onduidelijk gesproken'.

Deelnemers werken dus niet meer met een boek (althans niet met één boek). Ze werken in hoge mate zelfstandig aan het plannen, uitvoeren en opslaan van leeractiviteiten. Hiervoor heeft elke deelnemer een eigen talenmap waarvan ook de taalportfolio deel uit maakt.

Omdat ze alles zelf moeten plannen, uitvoeren en beoordelen is de taalportfolio een onmisbaar instrument. Deze bevat immers alle nodige hulpmiddelen hiervoor. Hulpmiddelen om kritisch te kijken naar het eigen taalniveau, naar het einddoel van de opleiding en naar wat je nog moet leren om dat niveau te halen, je planning te maken en de voortgang te controleren. Het Raamwerk MVT vormt hierbij het inhoudelijk kader voor de deelnemer. Hiermee kan hij zich een concreet beeld vormen van wat hij op elk niveau en per vaardigheid ongeveer aan situaties zou moeten aan kunnen. En daar kan hij dan gericht mee gaan oefenen.

Bij de ontwikkeling van de taalportfolio heeft dit ROC een voorhoederol gespeeld.

De visie op de rol van materiaal is een principiële punt. Men gaat er vanuit dat er uit de rijkdom aan (internationale) materialen in een bepaalde taal die er rondom ons aanwezig is (denk aan internet, bladen, videobanden van tv-programma's, maar ook allerlei lesmateriaal) als bron dient bij het leren. De keuze is niet om een uitgever te benaderen voor bepaald materiaal, maar de taak van de docent is om zelf bronnen te zoeken, samen met de deelnemer, en te kiezen: dit heb ik nodig. Zo kunnen werkmappen ontstaan met materiaal rond bepaalde betekenisvolle situaties, met voorbeelden. De taalportfolio sluit heel goed op een dergelijke werkwijze aan.

Een ander principiële element in het Talencentrumbeleid is dat er niet wordt gewerkt met roosters met losse uurtjes, maar dat de deelnemers meestal langer, bijvoorbeeld een dagdeel (vier klokuren) aan een taal werken, waarbij twee uur een talendocent aanwezig is en twee uur zelfstandig wordt gewerkt. Daardoor is tijd niet zo'n groot probleem als elders; er is gelegenheid voor overleg, oefenen, begeleiding door de docent.

De docent die binnen dit concept werkt, typeren we als *de ambitieuze voorloper*. Ambitieuze, omdat de docent vormgeeft aan de ambitie van het ROC om met de talen voorop te lopen; en voorloper omdat de vernieuwingen verder gaan dan wat de meeste ROC's tot nu toe kunnen of willen realiseren.

Typering

Samenvattend zien we dus, dat het beleid van dit ROC gebaseerd is op een aantal essentiële peilers:

- Visie op en committent aan het belang van talen;
- Visie op de voorwaarden voor effectief en plezierig talenonderwijs;
- Visie op taak/rol deelnemer;
- Visie op taak/rol docent;

- Visie op functie van materiaal;
- Visie op facilitering (materialen en tijd);
- Een invoeringsstrategie en de middelen om die uit te voeren.

Vervolg

Voor dit ROC zal het zwaartepunt de komende tijd komen te liggen op de implementatie van de taalportfolio in de 'staande' organisatie. De status van project of experiment kan beëindigd worden. Het werken met de taalportfolio moet nu een regulier onderdeel van het talenonderwijs binnen dit ROC worden. Docenten zullen hun deskundigheid als 'portfoliobegeleider' moeten ontwikkelen. Ook zal er aandacht moeten zijn voor de beheerskant. Er moet een antwoord gezocht worden op vragen als: 'Worden mappen op school bewaard, hebben leerlingen hun map steeds bij zich, of moet er gezocht worden naar digitalisering?'

Inhoudelijk gezien zal dit ROC, nu steeds meer docenten de taalportfolio gaan gebruiken als 'rode draad' in de leerlingbegeleiding, zich moeten verdiepen in het ontwikkelen van een goed systeem van kwaliteitsborging. Ze zullen criteria moeten gaan opstellen voor de kwaliteit van de bewijzen van taalvaardigheid in taalportfolio's van leerlingen op grond waarvan de school taalcertificaten of deelkwalificaties afgeeft. Er moeten procedures in het kader van het programma van toetsing en afsluiting ontwikkeld worden en de school zal met landelijke organen of met exameninstellingen afspraken moeten maken over het gebruik van de taalportfolio bij toetsing en afsluiting.

ROC Z

ROC Z is een onderdeel van een groot ROC met een heel specifiek opleidingspakket dat maar op enkele plaatsen in Nederland wordt aangeboden. In dit opleidingspakket spelen talen een belangrijke rol, meer dan in veel andere opleidingen.

De school is zeer vernieuwingsgezind en heeft enkele jaren geleden zelf een systeem van probleemgestuurd onderwijs ontwikkeld en ingevoerd. Hierin zijn ook de talen voor een deel geïntegreerd. Het heeft geresulteerd in de ontwikkeling van een reeks beroepsgerichte thematische units voor het talenonderwijs. Deze units zijn door de eigen talen docenten op eigen kosten van het ROC ontwikkeld; dit was naar het oordeel van de school nodig omdat geen enkele uitgeverij voor dit type opleidingen taalcursussen beschikbaar heeft. Naast werken met deze units kan gebruik worden gemaakt van de simulatieruimten die in school aanwezig zijn, zoals informatiebalies; het talenonderwijs maakt hiervan tot nu toe beperkt gebruik en zou dit graag willen uitbreiden.

De inrichting van het talenonderwijs is dus weliswaar thematisch, maar roosterteknisch nog op de vertrouwde manier georganiseerd: een uur les per taal per week. Van bundeling van het talenonderwijs in een talencentrum of iets dergelijks is nog geen sprake.

Het werken met de taalportfolio vormt hier zeker voor de docent die aan de pilot meedoet een welkome aanvulling. Voor het overtuigen van de collega's van het nut van de taalportfolio heeft ze wel veel energie nodig gehad. In eerste instantie zien sommige docenten het nut van het zelf inschatten van

taalniveaus door deelnemers niet in en zien ze ook niet wat de voordelen zijn van een meer zelfstandig lerende deelnemer, die hier noodzakelijkerwijs uit naar voren komt.

De schoolleiding is wel in voor dit soort experimenten als met de taalportfolio, maar er is nog geen specifiek talenbeleid, ondanks de prominente rol die de talen in het opleidingsprogramma spelen. Wel toont men bereidheid om suggesties hiervoor te overwegen.

We typeren deze docent als *de talenvernieuwer binnen een vernieuwingsgerichte school*. De docent zal binnen het management nog meer steun moeten krijgen voor specifieke vernieuwingsaspecten van de talen binnen het vernieuwingsbeleid van de school.

Typering

- Geen specifieke maatregelen ten aanzien van talen, maar wel aandacht voor de talen in het algemene vernieuwingsbeleid gericht op probleemgestuurd onderwijs;
- Collega's die nog niet direct inzien wat de bijdrage van de taalportfolio aan de effectiviteit en plezierigheid van het talenonderwijs kan zijn;
- Nog geen team van collega's die vernieuwing rond de taalportfolio samen gestalte kunnen geven, elkaar steunen inspireren en motiveren;
- Alleen bij een docent enig zicht op welke eisen de taalportfolio werkwijze precies aan materiaal activiteiten en visie stelt.

Vervolg

Voor dit ROC zal de aandacht de komende tijd moeten liggen op het verder doorvoeren van de innovatie van het talenonderwijs conform het methodischdidactisch concept -probleemgestuurd onderwijs- waarin deze school wil werken. Het talenonderwijs staat nog te veel los van de onderwijsvernieuwing en is nog te weinig geflexibiliseerd. Het werken met de taalportfolio zou een goed instrument zijn om deze vernieuwing te ondersteunen. Voor de school is het dan ook belangrijk om te zorgen dat in het komende jaar de expertise rond het werken met de taalportfolio en de Europese taalniveaus zich uitbreidt. De kennis en ervaring moet niet beperkt blijven tot een docent. Het management ondersteunt de innovatie van het talenonderwijs, en zal daar dus een krachtige rol in kunnen spelen. Activiteiten in de komende periode zouden kunnen bestaan uit deskundigheidsontwikkeling van docenten, en uit het invoeren van meer zelfstandig werk en meer zelfsturing voor de leerlingen in het talenonderwijs, als aanloop tot het gaan werken met de taalportfolio als algemeen begeleidingsinstrument.

Conclusies en aanbevelingen

Een ROC dat geld en tijd beschikbaar stelt voor het koppelen van talenexpertise binnen een Talencentrum gaat duidelijk het verst in zijn ambitie voor de talen. Binnen een talencentrum kan de taalportfolio een heel voor de hand liggende rol spelen. Niet elk ROC zal er echter voor kiezen een

taalbeleid te ontwikkelen dat geheel in de richting van Talencentrum gaat, bijvoorbeeld omdat men talen meer in de rest van het aanbod wil integreren. Er zullen dan andere, kleinschaliger en minder ingrijpende oplossingen ontstaan. Voor al deze situaties kan de taalportfolio, onder bepaalde voorwaarden, een nuttig instrument zijn.

De taalportfolio blijkt een stimulerende werking te hebben bij vernieuwing van het aanbod op het gebied van de moderne vreemde talen. Door het werken met de taalportfolio wordt meer recht gedaan aan de verschillen tussen leerlingen en wordt het leren van een vreemde taal veel meer gekoppeld aan de individuele competentieontwikkeling van leerlingen. De noodzaak om het talenonderwijs te flexibiliseren wordt daardoor dringender. Tegelijk biedt het werken met de taalportfolio docenten en leerlingen in een vernieuwingsproces waarin oude zekerheden worden losgelaten, een stevig houvast. Het is een praktisch begeleidingsinstrument waarmee leerlingen en docenten zicht kunnen houden op de voortgang bij het leren van een vreemde taal.

Elk ROC stelt zich ten doel deelnemers te stimuleren om meer zelfstandig te leren, want alleen zo wordt deze in staat gesteld zijn competenties up-to-date te houden, niet alleen op het gebied van de talen. Portfolio's spelen hierbij een onmisbare rol, maar voorwaarde is dat het ROC werkelijk een beleid voert dat het zelfstandiger leren mogelijk maakt.

Het proces kan heel goed beginnen bij één enthousiaste docent, maar die zal dan op korte termijn moeten kunnen samenwerken met een of meer gelijkstemde collega's en gesteund moeten worden door een op het hoogste niveau van het ROC uitgedragen talenbeleid. Gekoppeld aan deze visie moeten ook de materiële gevolgen (financieel en qua organisatie en faciliteiten) onder ogen worden gezien.

Zo'n beleid omvat de volgende componenten, die niet allemaal tegelijk maar wel in een gestaag tempo ontwikkeld moeten worden:

- Visie op en committent aan het belang van talen.
- Visie op de voorwaarden voor effectief en plezierig talenonderwijs.
- Visie op taak/rol deelnemer.
- Visie op taak/rol docent.
- Visie op functie van materiaal.
- Visie op facilitering (materialen en tijd).
- Een invoeringsstrategie en de middelen om die uit te voeren.

Hieronder lichten we elke genoemde component kort toe:

Visie op en committent aan het belang van talen

Talen zijn belangrijk voor alle burgers, maar zeker in het bedrijfsleven waar ROC's voor opleiden. Talen moeten niet figureren als iets wat je zo snel mogelijk kan laten vallen, maar zo plezierig en effectief mogelijk aangeboden worden. De status van een Europese taalportfolio kan een attractief element zijn waarmee het ROC zijn talenaanbod kan afficheren.

In het kader van de beleidsontwikkeling zal enige introspectie moeten plaatsvinden: wat zien docenten en deelnemers als mogelijkheden om het talenonderwijs verder te optimaliseren? Maar ook het College van Bestuur zelf moet duidelijk uitdragen wat de nieuwe taak en rol van de docent en de

deelnemer zullen zijn, ook als deze enigszins afwijkt van wat uit de docenten- en deelnemersgroep naar voren wordt gebracht.

Visie op de voorwaarden voor effectief en plezierig talenonderwijs

Om een paar voorbeelden van voorwaarden te noemen: het is plezierig voor deelnemers om met actieve, levensechte situaties te oefenen en dit kan al vroeger in het leerproces dan veel docenten denken. De taalportfolio en het Raamwerk bieden hiervoor houvast door de beschrijvingen van heel eenvoudige situaties op A1 en A2 niveau.

Het is plezierig voor docent en deelnemer als er niet een los uur per week op het rooster staat, maar als er om te beginnen eens met een blok van tenminste twee uur wordt gewerkt, waarbij een deel begeleid is en een deel volgens een duidelijke planning zelfstandig werkend wordt gevuld; liefst in dezelfde studieruimte of een open leercentrum.

Visie op taak/rol deelnemer

Je bent zelf verantwoordelijk voor je eigen leren en de taalportfolio helpt je om die verantwoordelijkheid te concretiseren. Het inzien van de eigen verantwoordelijkheid is de stap die een deelnemer moet zetten en gezien de ervaringen binnen de ROC's kan die stap best welkom zijn.

Visie op taak/rol docent

De deelnemer is verantwoordelijk voor zijn leerproces, de docent adviseert en begeleidt en controleert de voortgang. Dit is een grote rolverandering voor veel docenten, die ook een reeks andere vaardigheden vergt dan de traditionele docenten rol. Docenten horen in deze verandering zelf voldoende begeleid en ondersteund te worden door een team van collega's en ondersteuning van buitenaf.

Visie op functie van materiaal

Het loslaten van een vast boek, of in elk geval dit uitbreiden met een scala aan andere materialen en projecten is voor veel docenten een hele stap. Het vervaardigen van een studiewijzer met alle geplande activiteiten en bijbehorende materialen is al een eerste begin in die richting en maakt tevens het starten met de taalportfolio mogelijk.

Visie op facilitering (materialen en tijd)

Het invoeren van een vernieuwing gaat niet vanzelf en is tot mislukken gedoemd zonder investering van tijd, energie en middelen. Dit is een punt dat in theorie door iedereen onderschreven en in de praktijk vaak verwaarloosd wordt. Nadat een helder beeld is ontstaan van wat het taalbeleid zal worden (zie de bovenstaande punten) zal per periode bedacht moeten worden wat voor werk er door ieder verricht zal moeten worden om de vernieuwing tot stand te brengen en hoeveel tijd en geld dat zal kosten. Deze zullen dan ook beschikbaar moeten zijn voordat beslist wordt om te starten.

Een invoeringsstrategie en de middelen om deze uit te voeren

Niet alle veranderingen hoeven in een keer ingevoerd te worden. Zowel een snelle als een stapsgewijze invoering hebben elk eigen voor- en nadelen. Deze moeten eerst afgewogen worden,

waarna een beslissing over de meest passende invoeringsstrategie voor het betreffende ROC kan worden genomen.

Bij de praktische invoering van vernieuwingen is het aan te bevelen om de aanpak van projectmatig werken te volgen, omdat die aanpak hulp biedt bij het duidelijke afbakenen van de in te voeren vernieuwingen en het realistisch omschrijven van het beoogde resultaat, waarmee men de beste garantie heeft op succes.⁸

---

⁸ Zie bijvoorbeeld Wijnen, Gert, Willem Renes, Peter Storm *Projectmatig werken* Utrecht: Het Spectrum, 1996

5 NAAR EEN TAALPORTFOLIOMETHODIEK VOOR DE MVT

De bedoeling is om vanaf 2002 in het kader van de Kwaliteitsimpuls Moderne Vreemde Talen van de Bve Raad te werken aan de implementatie van de taalportfolio door het ontwikkelen van een taalportfolio methodiek.

De doelstellingen van dit project kunnen als volgt worden samengevat:

- het ontwikkelen van een handboek invoering Taalportfolio BVE: papieren versie en een internetversie.
- het ontwikkelen van een training voor docenten MVT rond de begeleiding van het werken met de taalportfolio;

De training en het handboek zijn bedoeld voor medewerkers van ROC's die met de Taalportfoliomethodiek willen gaan werken. Het handboek is met name gericht op het management en docenten; de training op docenten.

Met behulp van het handboek wordt duidelijk gemaakt aan welke randvoorwaarden voldaan moet zijn voor een succesvolle implementatie van de taalportfolio en hoe de taalportfoliomethodiek er concreet uit kan zien.

De training biedt de ontwikkeling van vaardigheden die daar voor nodig zijn.

De producten worden ontwikkeld door CINOP en SLO, in samenspraak met de betrokken ROC's en mogelijk de Citogroep en Bureau IC.

Handboek en training bieden een concretisering en praktische uitwerking van deze eerdergenoemde punten:

- Visie op en committent aan het belang van talen;
- Visie op de voorwaarden voor effectief en plezierig talenonderwijs;
- Visie op taak/rol deelnemer;
- Visie op taak/rol docent;
- Visie op functie van materiaal;
- Visie op facilitering (materialen en tijd);
- Een invoeringsstrategie en de middelen om die uit te voeren.

5.1 Het handboek

In het te ontwikkelen handboek zullen bovengenoemde onderwerpen in concrete instrumenten, stappenplannen en voorbeelden worden uitgewerkt. Te denken valt aan bijvoorbeeld:

- Een beschrijving van de Taalportfolio werkwijze in een mbo leertraject;
- Checklists voorwaarden voor implementatie voor management en voor docenten;
- Stappenplan implementatie;
- Enzovoort.

5.2 De training

In de te ontwikkelen training zal, gerelateerd aan bovenstaande onderwerpen vooral aandacht besteed worden aan de noodzakelijke ‘docentvaardigheden’, bijvoorbeeld:

- Hoe zorg ik er voor dat ik de Taalportfolio optimaal integreer in mijn werkwijze?
- Hoe word ik vaardig in het beoordelen van taalvaardigheid aan de hand van de Europese taalniveaus en het selecteren van activiteiten die de deelnemer gericht helpen in zijn ontwikkeling van het ene niveau naar het volgende?
- Hoe begeleid ik de deelnemers bij hun taalportfoliowerk?

BEGRIPPENLIJST

Assessment	Beoordeling die plaatsvindt door uitvoering van realistische taken te observeren.
Common European Framework (CEF)	Een raamwerk van zes taalniveaus die algemeen in Europa gehanteerd worden.
Descriptor	Niveauomschrijving in het Common European Framework (CEF); kernachtige omschrijving van wat iemand op een bepaald niveau kan.
Dossier	Hier: verzameling bewijsstukken voor behaalde taalniveaus.
Portfolio	Hier: instrument bij het sturen van het eigen leerproces en verzamelplaats van bewijsmateriaal voor iemands 'kunnen'.
Raad van Europa	Europees orgaan dat bestaat uit 41 lidstaten, belast met het ontwikkelen van gezamenlijke Europese ethische, politieke en sociale standaarden, het bevorderen van internationaal begrip, van de mensenrechten van Europeanen en de ontwikkeling van Europees burgerschap. De Raad van Europa coördineert een reeks talenprojecten die een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het talen leren en onderwijzen in Europa.
Raamwerk Moderne Vreemde Talen in het secundair beroepsonderwijs	Belangrijk hulpmiddel bij het toepassen van de Europese taalniveaus in de Nederlandse BVE. Product van de Kwaliteitsimpuls Moderne Vreemde Talen in het beroepsonderwijs.
Paspoort	Hier: onderdeel van de taalportfolio. Officieel Europees document dat de taalvaardigheid van de paspoorthouder documenteert. In overleg tussen instelling en deelnemer op te stellen.
Taak	Centrale term in het Common European Framework .Een taak is een stuk werk: een deur verven, een brief schrijven, enz. Het CEF zegt: een taal leren/oefenen we door het uitvoeren van taken waaraan taal te pas komt.

Taalbiografie	Onderdeel van de taalportfolio, beschrijving van de 'taalleerhistorie' van een lerende.
Taalleermonitor	Onderdeel van de taalbiografie, een uitgebreid instrument waarmee de lerende de eigen kennis kan meten (met de checklists taalvaardigheid), de volgende leerervaringen kan plannen en de voortgang bij kan houden.
Taalniveau	Het Common European Framework bevat zes taalniveaus: A1, A2, B1, B2, C1, C2; voor Begrijpen (lezen, luisteren) Spreken (productie, interactie) en Schrijven apart uitgewerkt.
Taalportfolio	Instrument bij het sturen van het eigen leerproces en verzamelpaats van bewijsmateriaal voor iemands 'kunnen' op het gebied van talen.

LITERATUUR

Danielson, Charlotte & Lesley Abrutyn *An Introduction to Using Portfolios in the Classroom* Association for Supervision and Curriculum Development, 1997.

Fernandes, Edith *In gesprek met... Trudy Wiersma. Het Talencentrum van het Friesland College* In: *Bedrijvige Talen* 21, december 2000.

Haas, R. de (eindredactie) *Concepten Talencentrum in Beeld* Drie praktijkvoorbeelden van integraal taalbeleid voor Moderne Vreemde Talen in beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. Den Bosch: CINOP, mei 2001.

Kleunen, Ella van en Ellie Liemberg *Project Kwaliteitsimpuls Moderne Vreemde Talen..* In: *Bedrijvige Talen* 21, december 2000.

Kleunen, Ella van *Talen Resource Kit* In: *Bedrijvige Talen* 21, december 2000.

Kleunen, Ella van en Monic Breed *Europees Taalportfolio BVE* In: *Bedrijvige Talen* 23, juni 2001.

Liemberg, Ellie *Een Europese impuls voor de talen in het beroepsonderwijs* In: *Levende Talen Tijdschrift*, september 2001.

Stoks, Gé *Reports. The situation of modern language learning and teaching in Europe: Netherlands* Enschede, SLO.

Stoks, Gé *European Language Portfolio* Enschede: SLO, 17 december 1998.

Stoks, Gé & John de Jong *Twee nieuwe Europees instrumenten voor het moderne vreemde talenonderwijs. Europees Referentiekader en Taalportfolio.* In: *Levende Talen* nr. 540, mei 1999.

Taalportfolio basisonderwijs, Taalportfolio: Taalbiografie, Logboek 12+, Taalportfolio: Taalbiografie, Logboek 15+, Enschede, SLO, 2001.

Talen Resource Kit, Enschede, Den Bosch, SLO, CINOP 2000.

Tartwijk, J. van & Wubbels *Concept Evalueren met Portfolio's* Onderwijs Lexicon, Katern Evaluatie, 27 oktober 1999.

Warnink, Elzemien *Het Horizonmodel voor ROC-breed talenonderwijs: De Vertaalslag..* In: LES 111, juni 2001.

Werkgroep Buitenschools Leren *De Taalervaringsroute. Buitenschools Leren en Taalstages binnen NT2 onderwijs.* Een handboek Buitenschools Leren voor docenten NT2, CITO 0-1. Alkmaar: Cornelis Drebbel College. (ISBN nummer 90-802750-2-6. Ook op Internet beschikbaar via <http://www.bvenet.nl>)

In de themanummers van Levende Talen Magazine en Levende Talen Tijdschrift van september/oktober 2001 zijn een aantal artikelen opgenomen over ervaringen met de Europese taalportfolio in diverse landen.

Websites:

www.taalportfolio.nl

<http://culture.coe.int/portfolio>

www.trefpunttalen.nl

www.talenresourcekit.nl

TAALPORTFOLIO EN STAGE

Inleiding

Studenten die gebruik maken van de uitwisselings- en stagemogelijkheden in het buitenland gaan in het algemeen wat hun taalvaardigheden betreft met sprongen vooruit. Toch wordt die vooruitgang vaak nauwelijks erkend en wordt er weinig aandacht besteed aan de kansen die de stages bieden. Ook bij stages in Nederland kunnen studenten in een 'taalrijke' omgeving terecht komen. Denk aan balies of horeca waarin de stagiaire buitenlandse klanten te woord moet staan, een stage bij een internationaal operend bedrijf of bij een bedrijf met veel buitenlandse klanten of buitenlandse leveranciers.

Met de taalportfolio wordt het mogelijk deze kansen structureel beter te benutten. Eén van de belangrijkste elementen van de taalportfolio is immers dat hij ook recht doet aan taalervaringen en taalleren buiten de lessen.

In deze handleiding willen wij een handreiking geven voor docenten die gebruik maken van de taalportfolio en met behulp daarvan ook zoveel mogelijk rendement uit de stages willen halen. Het gaat daarbij om stages die vanuit de vakopleiding worden georganiseerd en waarbij vaardigheid in de vreemde taal van belang is bij het goed uitvoeren van de stage.

Hoe kan de taalportfolio stages effectiever maken?

Een belangrijke functie van de taalportfolio is die van het plannen en evalueren van het eigen leerproces. Die functie is uitgewerkt in het onderdeel 'taalleermonitor'. Door middel van een dergelijke taalleermonitor kan ook het taal leren tijdens stages beter zichtbaar gemaakt worden.

Zo geeft de monitorfunctie de talendocent de mogelijkheid om de volgende zaken gestructureerd en overzichtelijk in kaart te brengen:

- a. Vaststellen van de gewenste taalcompetentie voor aanvang van de stage; registreren huidige taalcompetentie deelnemer; plannen eventuele remediëring;
- b. Vaststellen aandachtspunten voor het taalleren tijdens de stage;
- c. Registreren van de vooruitgang.

Op deze manier ontstaat er een geweldige kans voor de talendocent om de stage-ervaringen te integreren in het curriculum en zo de stage structureel een plaats te geven in het talenaanbod van de opleiding.

Ook vanuit het standpunt van de deelnemer gezien, kan deze benadering bijdragen aan helderheid en motivatie:

- a. Vaststellen wat je aan taalvaardigheid moet hebben vóór de stage begint; registreren wat je daarvan al in huis hebt; vaststellen wat je (vooraf) nog moet leren. Deze duidelijkheid kan veel onzekerheid over de eigen taalcompetentie wegnemen en daarmee de motivatie voor de stage vergroten.
- b. Vaststellen wat je aan taal kunt gaan leren tijdens de stage (motiverende duidelijkheid).
- c. Registreren van leerzame taalervaringen tijdens de stage (verhoogde effectiviteit door zelfreflectie).
- d. Dit effect wordt uiteraard nog vergroot door een evaluatie achteraf. (portfoliodocument voor dossier).

Aanpak

Bij de integratie van de stage in het taalverwervingsproces van de opleiding zijn dus duidelijk drie fases te onderscheiden:

1. *Voorbereiding* : bewustwording, wegwerken van achterstanden, haalbare taaldoelen en -taken vaststellen, voorwerk.
2. *Verloop van de stage*: aan taaldoelen en -taken werken, logboek bijhouden, zelfbeoordeling, eventueel taaldoelen bijstellen.
3. *Evaluatie van de stage na terugkomst*: verwerking van logboek, presentatie (eventueel in de doeltaal), (zelf)beoordeling, opnieuw taaldoelen vaststellen.

In een appendix is in een stappenplan aangegeven hoe de docent deze fases zou kunnen doorlopen. Hieronder worden dezelfde fases uitgebreider toegelicht.

Fase 1: Voorbereiding

Het motiveren van de deelnemers

De angst van studenten op taalcompetenties te zullen falen is soms groot. Een bewustwordingsproces (wat wordt er van me gevraagd?), eventueel vergezeld van een plan om achterstanden weg te werken, kan de zelfverzekerdheid vergroten. In deze fase kan bijvoorbeeld een video als '*Je bent gek als je niet gaat*' aan dit effect bijdragen (voor fl. 25,- te bestellen onder bestelnummer 0178 bij de afdeling verkoop van CINOP, tel. 6800768, verkoop@cinop.nl), maar ook de gewoonte om presentaties van stage-ervaringen ook voor groepen kandidaat-stagestudenten te houden kan veel drempels wegnemen.

Het vaststellen van de gewenste taalcompetentie – wat moet je vooraf kunnen?

Om vast te stellen in welke taalsituaties de deelnemer tijdens zijn/haar stage terecht kan komen, kan de talendocent een korte analyse maken op basis van verschillende informatiebronnen:

- Evaluaties van studenten die al geweest zijn;
- Contact opnemen met docenten in het buitenland;
- Contact opnemen met het desbetreffend bedrijf.

De geïnventariseerde taalsituaties kunnen vervolgens vertaald worden in subvaardigheden uit het Raamwerk BVE. Over het algemeen zal een student op zijn minst niveau A2 moeten beheersen in deze subvaardigheden om bij aanvang van de stage enigszins uit de voeten te kunnen. In een voorbeeldtabel (bijlage 1) is voor het ‘minimaal vereist niveau voor aanvang van de stage’ van deze vooronderstelling uitgegaan.

Assessment van de deelnemer – Wat kan ik al?

Van het taalbeheersingsniveau van deelnemers voor de aanvang van de stage zult u bij het gebruik van het taalportfolio een redelijk beeld hebben. Waar een duidelijker beeld op dit moment gewenst is, kunnen de checklists met beschrijvingen van taalniveaus opnieuw hun dienst bewijzen.

Achterstanden wegwerken

Ook de gewenste taalcompetentie aan het eind van de opleiding en het programma daar naartoe zal duidelijk zijn geformuleerd in termen van het Raamwerk MVT. Dit biedt u de mogelijkheid om de geïnventariseerde verwachte taalsituaties in de stage (bijlage 1, kolom 1) te toetsen aan het bestaande programma:

- welke voor de stage noodzakelijke subvaardigheden zijn nog niet in het bestaande programma opgenomen?
- Welke zijn wel in het programma opgenomen, maar dan gericht op een te laag niveau?
- Welke zijn wel in het programma opgenomen, maar op een verkeerd tijdstip?
- Welke zijn wel in het programma opgenomen, maar worden door de deelnemers die op stage gaan nog niet voldoende beheerst?

Na deze toetsing kunt u tijdig de noodzakelijke toevoegingen doen voor speciale stagevoorbereiding in het programma. Bij technische opleidingen kunt u bijvoorbeeld gebruik maken van de ATOM-methode voor Engels of Duits in respectievelijk elektro/bouw en werktuigbouwkunde/motorvoertuigtechniek (speciaal gericht op vreemdetaalvaardigheden die in stages aan de orde kunnen komen).

Haalbare taaldoelen vaststellen

In ons voorbeeld (bijlage 1) ligt tussen de kolommen twee en drie een aanzienlijk niveauverschil. Ideaal gezien zou deze niveauverhoging tijdens de stage bereikt moeten worden, maar of dit haalbaar is, hangt natuurlijk van veel factoren af.

Om een en ander te organiseren kunnen de te verwachten taalsituaties als uitgangspunt dienen, met dien verstande dat het vooral het *verschil* is tussen het minimaal vereiste aanvangsniveau (kolom 2) en het gewenste eindniveau (kolom 3) dat in overleg met de deelnemers interessante doelen op kan

leveren. In de vierde kolom van het voorbeeld in bijlage 1 hebben we geprobeerd de verschillen tussen de kolommen twee en drie te vertalen in ‘leermogelijkheden’ voor de deelnemer.

In een logboek (bijlage 2) kunnen vervolgens deze leermogelijkheden zo worden ondergebracht dat de deelnemer er bij het invullen tijdens de stage op regelmatige tijden op reflecteert. Deze reflectie op het eigen functioneren zal de aandacht in de komende stageperiode op deze belangrijke aspecten van de taalverwerving richten.

Naast de voorbereiding van de leermogelijkheden zal de deelnemer in de voorbereidende fase ook bekend moeten worden gemaakt met andere eisen die er tijdens en na de stage aan hem gesteld worden wat betreft de vreemdetaalverwerving (bijvoorbeeld een eindverslag en/of –presentatie; zie verder).

Ander voorwerk

Door zich te oriënteren op het stagebedrijf (bijvoorbeeld via internet) kan de student zich niet alleen algemeen maar ook qua taalactiviteiten voorbereiden op de stage. Hij raakt hierdoor immers al enigszins bekend met de daar gehanteerde beroepsgerichte terminologie.

Als er sprake is van een uitwisseling met buitenlandse medestudenten behoren contact via e-mail of het voor hen voorbereiden van een schriftelijke of mondelinge presentatie in de voertaal over zijn opleiding, school en omgeving tot de mogelijkheden. Ook dat zijn leerzame manieren om alvast ingespeeld te raken op beroepsgerichte taaltaken die tijdens de stage aan de orde kunnen komen.

Fase 2: Verloop van de stage - logboek

In een logboek kunnen de ‘leermogelijkheden’ (in de voorbereidende fase ontstaan uit een vergelijking tussen het gewenste instapniveau en het gewenste eindniveau) worden verwerkt tot concrete voorbeelden (voorbeeld in bijlage 2). Tijdens de stage vult de deelnemer het formulier met regelmatige tussenpozen in en reflecteert zo op deze aandachtspunten en op de vooruitgang die hij daarin al of niet maakt. Deze reflectie op het eigen functioneren vormt de basis van het taalleren tijdens de stage. Het zal de deelnemer bewust maken van eigen kunnen en eventuele tekortkomingen en hem op het spoor zetten van verbetering. Het logboek biedt daarbij bovendien nog tips om die verbetering te bereiken.

Verder geeft het logboek de talendocent na terugkomst een duidelijker beeld van de vreemdetaalverwerving door de deelnemer.

Fase 3: Evaluatie van de stage na terugkomst

Verwerking van het logboek

Het logboek geeft de ontwikkeling van de taalcompetentie weer ten aanzien van de vooraf geformuleerde leermogelijkheden. Om de zelfreflectie op deze ontwikkeling volledig te maken, maar ook om de talendocent zo goed mogelijk te informeren, zal de deelnemer de resultaten van het logboek na afloop van de stage moeten verwerken tot een eindverslag. Hierbij is het van belang dat de relatie met de leermogelijkheden gehandhaafd blijft. Deze zijn immers op hun beurt weer gerelateerd aan het Raamwerk MVT, waardoor een helder inzicht in de onderdelen van de taalcompetentie gegarandeerd wordt.

Het eindverslag wordt daardoor ook een waardevol document om in het dossier van het taalportfolio van de deelnemer op te nemen, al of niet vergezeld van het logboek.

Het eindverslag zal verder voor de docent ook een bruikbaar document zijn bij de analyse van de gevraagde taalcompetentie op die bepaalde stageplaats (hoofdstuk 1). Het geeft immers een duidelijke indicatie van wat daar zoal van de deelnemers verwacht wordt.

Om te garanderen dat het eindverslag aan deze functies voldoet, is het zinnig een handleiding aan te bieden (voorbeeld in bijlage 3).

(Zelf)beoordeling, opnieuw taaldoelen vaststellen

In het eindverslag heeft de deelnemer aangegeven hoe hij de ontwikkeling van zijn taalcompetentie in de loop van de stage ervaren heeft. Om vast te stellen in hoeverre deze ervaring realistisch is, is het zinvol op het moment van terugkomst na de stage een diagnostische toets af te nemen. Dit is dus één van die momenten waarop opnieuw de stand van zaken wordt vastgesteld, waarna de uitslag daarvan in het taalportfolio kan worden opgenomen. Als onderdeel van deze toets zou een presentatie in de doeltaal kunnen gelden, waarover hierna meer.

Presentatie

Het presenteren van de ervaringen tijdens de stage, tenslotte, kan om verschillende redenen een bijzonder zinvolle opdracht zijn.

- Wanneer de presentatie in de doeltaal (of één van de doeltalen) gehouden wordt, is het een toetsmogelijkheid (zie boven) om de bereikte taalcompetentie ten aanzien van mondelinge presentatie objectief vast te stellen;
- Een presentatie biedt een mogelijkheid voor de deelnemer om zijn ervaringen aan studiegenoten te vertellen;
- Het is een mogelijkheid voor deelnemers die in aanmerking komen voor dezelfde stage om zich daarop te oriënteren door de presentatie bij te wonen (zie hoofdstuk 1: *Vorbereitung; bewustwording*);
- Het is een afronding van het proces van zelfreflectie op de ontwikkeling van de taalcompetentie;
- Het is voor de docent een mogelijkheid meer inzicht te krijgen in de stageomstandigheden.

Conclusie

De docent die de taalportfolio ook wil toepassen om zoveel mogelijk taalrendement uit de stages te halen, kan gebruik maken van het *stappenplan* (appendix) voor een planning van de nodige activiteiten. De *bijlagen* bieden instrumenten die daarbij van nut kunnen zijn.

Appendix: Stappenplan voor de docent bij *Taalportfolio en Stage*

1. VOORBEREIDING		
<i>onderdeel</i>	<i>Taak docent</i>	<i>stappen</i>
Bewust- wording Achter- standen wegwer- ken	Vaststellen vereiste taalcompetentie	Stap 1: Analyse van de stagesituatie op basis van – Evaluaties van stagestudenten; – Contact met docenten in het buitenland; – Contact met betreffende bedrijf.
		Stap 2: Omschrijven van de vereiste taalcompetentie en vertaling daarvan in termen van het Raamwerk MVT.
		Stap 3: Toetsen van verwachte taalsituaties aan het bestaande taalprogramma: welke voor de stage noodzakelijke subvaardigheden zijn – nog niet in het bestaande programma opgenomen? – wel in het programma opgenomen, maar dan voor een te laag niveau? – wel in het programma opgenomen, maar op een verkeerd tijdstip? – wel in het programma opgenomen, maar worden door veel deelnemers nog niet voldoende beheerst?
		Stap 4: Op grond van stap 3 noodzakelijke toevoegingen doen aan het bestaande programma bij wijze van speciale stagevoorbereiding
	Motiveren van de deelnemer	Stap 5: Video ‘ <i>Je bent gek als je niet gaat</i> ’ (CINOP)
		Stap 6: Studenten wonen presentaties bij van stage-ervaringen.
	Assessment	Stap 7: Vaststellen van het gewenste aanvangsniveau
		Stap 8: Zo nodig toepassen van de betreffende ‘checklist’ om het aanvangsniveau per deelnemer in te schatten.
		Stap 9: Verzamelen remediërend materiaal voor deelnemers met achterstanden (bijvoorbeeld ATOM Engels voor elektro/bouw of Duits voor werktuigbouwkunde/ motorvoertuigen; een Webquest of simulatie zoeken of ontwikkelen).

Voorwerk	Formuleren van opdrachten ter voorbereiding	Stap 10: Onderzoek naar mogelijkheden voor voorbereidende activiteiten voor de deelnemers, bijvoorbeeld: – onderzoek van het stagebedrijf via internet; – e-mailcontact met buitenlandse studenten; – voorbereiden van een presentatie in de doeltaal over eigen opleiding en omgeving.
		Stap 11: Uitvoeren van in stap 10 geplande activiteiten.
Taaldoelen vaststellen	In overleg met de deelnemer haalbare doelen en taken formuleren	Stap 12: Vaststellen per verwachte taalsituatie van de verschillen tussen het gewenste aanvangsniveau en het gewenste eindniveau.
		Stap 13: Vertalen van de in stap 12 gevonden verschillen in ‘leermogelijkheden’.
		Stap 14: Verwerken van de in stap 13 gevonden leermogelijkheden in een logboek..
		Stap 15: Deelnemers informeren over eisen die er tijdens en na de stage aan hen gesteld worden wat betreft de vreemde-taalverwerving (bijvoorbeeld logboek, eindverslag en/of -presentatie; zie verder).
2. VERLOOP VAN DE STAGE		
Tijdens de stage werkt de deelnemer aan eerder geformuleerde doelen en taken door middel van het ontwikkelde logboek.		
3. EVALUATIE VAN DE STAGE NA TERUGKOMST		
Verwerking van het logboek	Begeleiding bij het schrijven van het eindverslag	Stap 16: Afnemen diagnostische toets (eventueel in combinatie met presentatie, stap 17).
		Stap 17: Het organiseren van de presentaties.
(Zelf)beoordeling, opnieuw taaldoelen vaststellen; Presentatie in de doeltaal	Vaststellen nieuwe taalcompetentie	Stap 18: Vaststellen of er (individuele) remediërende trajecten moeten worden gevolgd.

BIJLAGE 1

Voorbeeld

<i>Te verwachten taalsituaties</i>	<i>Minimaal vereist niveau subvaardigheid vóór de stage</i>	<i>Gewenst niveau subvaardigheid na de stage*)</i>	<i>Leermogelijkheden tijdens de stage:</i>
<i>Tijdens de stage zullen er dagelijks aanwijzingen gegeven worden over de uit te voeren werkzaamheden. De deelnemer zal regelmatig mondeling werkcontact met collega's moeten onderhouden.</i>	LUISTEREN A2 1 Direct contact Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om routinetaken uit te kunnen voeren.	LUISTEREN B1 1 Direct contact Begrijpt details van informatie over dagelijkse werkzaamheden. Begrijpt eenvoudige technische informatie zoals gebruiksaanwijzingen voor apparaten.	1. Bij dagelijkse mondelinge aanwijzingen: van begrip van alleen de hoofdzaken naar ook verstaan van bijzonderheden en technische gegevens.
<i>De deelnemers verblijven zelfstandig in appartementen en moeten dus informatie via radio en tv (verkeer, weer, nieuws) kunnen volgen.</i>	2 Audiovisuele media Begrijpt hoofdpunten van korte en duidelijke berichten op radio en tv en van de uitleg op een eenvoudige instructievideo.	2 Audiovisuele media Begrijpt hoofdzaken en specifieke informatie van aankondigingen en radio- en tv-programma's, en instructievideo's over actuele zaken of onderwerpen van persoonlijk of professioneel belang, mits er betrekkelijk langzaam en duidelijk gesproken wordt.	2. Tv-kijken of een instructievideo volgen: van het volgen van alleen de hoofdpunten van het nieuws of de instructie naar ook het volgen van bijzonderheden.
..... enz.	..... enz.	..... enz.	

<i>In het stagebedrijf wordt gebruik gemaakt van allerlei apparatuur. De deelnemer zal de gebruiksaanwijzingen van de apparaten (printer, hogedrukspuit enz.) moeten kunnen begrijpen.. Ook moet hij eenvoudige werkinstructies kunnen begrijpen.</i>	LEZEN A2 2 Aanwijzingen en instructies Begrijpt voorschriften, instructies en eenvoudige gebruiksaanwijzingen in het dagelijks werk.	LEZEN B1 2 Aanwijzingen en instructies Kan informatie halen uit technische documenten. Begrijpt eenvoudige handleidingen en werkinstructies.	5. Gebruiksaanwijzingen/ handleidingen: van eenvoudige gebruiksaanwijzingen en voorschriften naar handleidingen die behoorlijk technisch zijn.
<i>De deelnemers verblijven zelfstandig in appartementen en zullen dus in aanraking komen met alledaagse mededelingen van gemeentelijke en andere instanties (ophalen vuilnis, aanmaningen, klachten van de burens over geluidsoverlast e.d.)</i>	3 Correspondentie Begrijpt korte standaardbrieven en faxen in persoonlijk leven en werk.	3 Correspondentie Begrijpt de feitelijke informatie en de emotionele lading in persoonlijke en zakelijke brieven goed genoeg om adequaat te kunnen reageren	6. Schriftelijke mededelingen: van eenvoudige standaardbrieven en mededelingen naar brieven met een iets minder voorspelbaar karakter.
..... enz.	.....enz.	.....enz.	

<i>Van de deelnemer wordt gevraagd aan informele werkbijeenkomsten deel te nemen.</i>	GESPREKKEN VOEREN A2 1 Werkcontacten in face to face situaties Kan eenvoudige informatie uitwisselen over routinematige zaken in het werk.	GESPREKKEN VOEREN B1 1 Werkcontacten in face to face situaties Kan vertrouwde en routinematige taken in het werk zelfstandig uitvoeren.	7. Werkbijeenkomsten, klantcontacten: van een eenvoudige werkbijeenkomst met collega's naar zelfstandig spreken met klanten.
<i>Binnen en buiten het werk zal de deelnemer in informele situaties komen waarbij hij moet kunnen meedoen aan informele gesprekken over het weer, een sportwedstrijd, een tv-programma, enz.</i>	3 Onderhouden van sociaal contact Kan op een eenvoudig niveau sociale contacten leggen met collega's en bezoekers.	3 Onderhouden van sociaal contact Kan sociaal contact leggen en onderhouden met collega's, klanten en bezoekers door middel van 'small talk'.	8. Koetjes en kalfjes: Van heel eenvoudige vragen en antwoorden naar een informeel gesprek over koetjes en kalfjes.
<i>.....enz.</i>	<i>.....enz.</i>	<i>.....enz.</i>	

<i>Tijdens het werk zal de deelnemer soms klanten te woord moeten staan. Er wordt dan van hem verwacht dat hij ze kan informeren over producten en diensten van het bedrijf.</i>	SPREKEN A2 1 Monologen Kan een uitleg geven: hoe je ergens komt, hoe iets gedaan moet worden. Kan eenvoudige standaardinformatie over producten en diensten geven aan klanten.	SPREKEN B1 1 Monologen Kan een verhaal vertellen, een ervaring beschrijven, een standpunt of mening verwoorden.	10.Iets vertellen in een gesprek: van iets duidelijk maken in een paar eenvoudige zinnen naar een persoonlijke ervaring of mening weergeven.
<i>Het is in het stagebedrijf gebruikelijk dat buitenlandse stagiaires tijdens een speciaal avondje uitgebreid worden voorgesteld aan de collega's. Er wordt dan van de deelnemers verwacht dat ze iets vertellen over zichzelf, hun opleiding en hun land.</i>	2 Presentaties Kan een vooraf ingeoeffend kort en eenvoudig praatje houden over een vertrouwd onderwerp. Kan op een beperkt aantal vragen reageren, als er hulp wordt geboden bij het formuleren van het antwoord.	2 Presentaties Kan informatie geven over bestaande producten en kan vertrouwde werkprocessen beschrijven. Kan op vragen reageren, maar zal als iemand snel spreekt moeten vragen om herhaling.	11.Iets vertellen aan een groepje: van een vooraf ingeoeffend kort praatje naar een beschrijving van vertrouwde dingen en het beantwoorden van vragen.
<i>.....enz.</i>	<i>.....enz.</i>	<i>.....enz.</i>	

<i>De deelnemer onderhoudt regelmatig contact met collega's. Er wordt dan ook van hem verwacht dat hij schriftelijk boodschappen kan doorgeven aan collega's die er niet zijn.</i>	SCHRIJVEN A2 1 Aantekeningen, memo's en formulieren Kan met behulp van standaardformuleringen routinematige zaken in het dagelijks werk noteren.	SCHRIJVEN B1 1 Aantekeningen, memo's en formulieren Kan binnen de dagelijkse werkrou tine aantekeningen maken en korte berichten schrijven.	14. schrijven van aantekeningen: van eenvoudige notities in telegramstijl naar het schrijven van korte berichten.
<i>De deelnemer neemt buiten het werk deel aan sociale activiteiten en zal daardoor persoonlijke banden aangaan, waarbij van hem verwacht wordt dat hij schriftelijk de maatschappelijk gebruikelijke berichtjes uit kan wisselen (bedankjes, felicitaties, briefjes)</i>	2 Onderhouden van sociaal contact Kan een kort en eenvoudig briefje of kaart schrijven om ergens voor te bedanken, te vertellen hoe het gaat, en dergelijke.	2 Onderhouden van sociaal contact Kan over allerlei onderwerpen uit het dagelijkse leven en werk persoonlijke briefjes schrijven: nieuwtjes vertellen, mensen en gebeurtenissen beschrijven, eigen gevoel uitdrukken, een mening of oordeel geven.	15. schrijven van persoonlijke berichten: van een kort en eenvoudig briefje of kaartje naar een brief waarin je gebeurtenissen beschrijft en gevoelens uitdrukt.

*) Het gewenste niveau na de stage is in dit voorbeeld gelijk gesteld met het gewenste eindniveau van de opleiding (het niveau van de eindtermen) omdat deze stage aan het eind van de opleiding doorlopen wordt. Let wel: Het is heel goed mogelijk dat in uw eigen geval in sommige stagesituaties het uiteindelijk gewenste niveau niet boven A2 uitkomt of dat juist vaardigheid op niveau B2 vereist is. Daarbij kan het ook nog zo zijn dat voor één vaardigheid (bijvoorbeeld Gesprekken voeren) een hoger niveau nodig is dan voor een andere (bijvoorbeeld Lezen), of dat zelfs sommige subvaardigheden er naar boven of beneden toe uitspringen. Dat hangt van de specifieke omstandigheden van de stage af en moet dus uit uw analyse blijken.

BIJLAGE 2

Voorbeeld logboek, in te vullen tijdens de stage (per week een bladzijde)

<i>leermogelijkheden</i>	<i>Heb je dit deze week meegemaakt? Omcirkel het antwoord</i>	<i>Omschrijving Omschrijf zo nodig de ervaring in een paar woorden</i>	<i>Hoe ging dat? Geef jezelf een punt</i>	<i>Waar ga je volgende keer op letten? Welke woorden ga je bijvoorbeeld leren, hoe vind je goede voorbeelden, hoe ga je oefenen?</i>	<i>Tips</i>
1. Bij dagelijkse mondelinge aanwijzingen: van begrip van alleen de hoofdzaken naar ook verstaan van bijzonderheden en technische gegevens.	Iemand gaf je mondelinge aanwijzingen in de vreemde taal Ja / nee			1a.	-probeer niet krampachtig de details te begrijpen, zodat je ‘blijft hangen’ bij woorden die je niet kent; concentreer je op wat je wel begrijpt.
	In je werk gaf iemand je mondelinge aanwijzingen waarin behoorlijk wat technische gegevens voorkwamen Ja/ nee			1b.	-houd een schriftje bij de hand en probeer na zo’n gesprek een paar woorden op te schrijven/op te zoeken die je moeilijk vond. Zoek ze op en controleer de spelling

<p>2. Tv-kijken of een instructievideo volgen: van het volgen van alleen de hoofdpunten van het nieuws of de instructie naar ook het volgen van bijzonderheden.</p>	<p>Je hebt deze week een tv-programma of een instructievideo bekeken; je probeerde alles zo goed mogelijk te volgen</p> <p>Ja / nee</p>			<p>2</p>	<p>-probeer niet krampachtig de details te begrijpen, zodat je ‘blijft hangen’ bij woorden die je niet kent; concentreer je op wat je wel begrijpt.</p> <p>-houd een schriftje bij de hand waarin je telkens als je tv kijkt (of radio luistert, of een instructievideo bekijkt) minstens één onbekend woord noteert. Zoek dat woord op en corrigeer de spelling.</p>
<p>...enz.</p>					
<p>5. Gebruiksaanwijzingen/handleidingen: van eenvoudige gebruiksaanwijzingen en voorschriften naar handleidingen die behoorlijk technisch zijn.</p>	<p>Je hebt deze week een gebruiksaanwijzing in de vreemde taal gebruikt.</p> <p>Ja / nee</p> <p>In je werk heb je deze week een handleiding gebruikt met behoorlijk wat technische gegevens.</p> <p>Ja / nee</p>			<p>5a</p> <p>5b</p>	<p>-schrijf minstens drie uitdrukkingen of woorden die je niet kent op in een schriftje en zoek de betekenis op.</p> <p>-kijk bij een moeilijke leestekst eerst of je aan de illustraties al kunt afleiden waar het over gaat. Misschien kun je de hoofdlijnen ook al een beetje afleiden van de titel en de tussenkopjes.</p>

6. Schriftelijke mededelingen: van eenvoudige standaardbrieven en mededelingen naar brieven met een iets minder voorspelbaar karakter.	Je hebt deze week een schriftelijke mededeling van de gemeente of van een andere instantie gehad. Je hebt geprobeerd hem zo goed mogelijk te begrijpen. Ja / nee			6a	-schrijf minstens drie uitdrukkingen of woorden die je niet kent op in je schriftje en zoek de betekenis op. -kijk bij een moeilijke brief eerst of je aan het onderwerp boven de brief kunt zien waar het over gaat. Misschien kun je de hoofdlijnen al een beetje afleiden van de eerste en de laatste regels van de alinea's van de brief.
	Je heb deze week op je werk een brief of ander standaarddocument moeten lezen. Ja / nee			6b	
Enz.					
7. Werkbesprekingen, klantcontacten: van een eenvoudige werkbespreking met collega's naar zelfstandig spreken met klanten.	Je hebt deze week deelgenomen aan een werkbespreking met collega's. Je probeerde zo goed mogelijk mee te doen. Ja / nee			7a	-herhaal voor jezelf nog eens de verschillende mogelijkheden die er in de vreemde taal zijn om 'tijd te winnen', zoals in het Nederlands 'hoe zal ik het zeggen', 'nou, kijk...', 'mm, als ik me goed herinner ...' of andere soorten 'stopwoordjes'. Ze kunnen je helpen wat je zegt wat vloeiender te laten klinken.
	Je hebt deze week zelfstandig een gesprek met een klant moeten voeren. Ja / nee			7b	

8. Koetjes en kalfjes: Van heel eenvoudige vragen en antwoorden naar een informeel gesprek over koetjes en kalfjes.	Je hebt deze week in de vreemde taal een informeel gesprek gevoerd met collega's of mensen buiten het werk Ja / nee			8.	-herhaal voor jezelf nog eens de verschillende mogelijkheden die er in de vreemde taal zijn om te reageren op wat iemand zegt, zoals in het Nederlands 'echt waar?', 'tjonge!', 'wat leuk!', 'ongelofelijk!', 'afschuwelijk!', 'geweldig!', enz.
Enz.					
10. Iets vertellen in een gesprek: van iets duidelijk maken in een paar eenvoudige zinnen naar een persoonlijke ervaring of mening weergeven.	Je moest deze week in een gesprek met een klant iets uitleggen over een product of dienst van het bedrijf waar je stage loopt Ja / nee			10.	-probeer als je iets vertelt niet te eentonig te klinken. In het Nederlands wordt vaak veel minder hoog en laag gesproken dan in vreemde talen. Soms moet je het gevoel hebben dat je overdrijft, om voor buitenlanders 'normaal' te klinken.
11. Iets vertellen aan een groepje: van een vooraf inge oefend kort praatje naar een beschrijving van vertrouwde dingen en het beantwoorden van vragen.	Je moest deze week voor een groepje collega's of mensen buiten je werk iets vertellen over jezelf, je opleiding en/of je land. Ja / nee			11.	-herhaal voor jezelf nog eens de formuleringen in de vreemde taal die je kunt gebruiken als je een vraag niet goed verstaan of begrepen hebt, zoals in het Nederlands 'sorry, ik heb je niet goed verstaan', 'neem me niet kwalijk, bedoel je ...', 'kun je dat nog eens zeggen?', 'sorry, kun je wat langzamer spreken?'
Enz.					

<p>14. Schrijven van aantekeningen: van eenvoudige notities in telegramstijl naar het schrijven van korte berichten.</p>	<p>Je moest deze week een boodschap voor een collega doorgeven met een kort briefje.</p> <p>Ja / nee</p>			<p>14.</p>	<p>-Denk erom dat geschreven, korte boodschappen (ook e-mail) vaak onbedoeld heel bot kunnen overkomen. Zorg er daarom voor dat je de beleefdheidsformules kent waarmee je de toon vriendelijk kunt houden ('..alstublieft...', 'alvast hartelijk bedankt...' '.. helaas ...' enz.). Deze formules worden in vreemde talen vaak meer gebruikt dan in het Nederlands.</p>
<p>15. Schrijven van persoonlijke berichten: van een kort en eenvoudig briefje of kaartje naar een brief waarin je gebeurtenissen beschrijft en gevoelens uitdrukt.</p>	<p>Je hebt deze week een kaartje of briefje in de vreemde taal geschreven.</p> <p>Ja / nee</p>			<p>15.</p>	<p>-Wees voorzichtig met grapjes en uitdrukkingen in de vreemde taal; wat je in films en tv-series hoort, wordt vaak onfatsoenlijk gevonden in het dagelijks leven. (Zo wordt bijvoorbeeld 'shit' in Engeland veel zwaarder opgevat dan wij het meestal bedoelen).</p>

BIJLAGE 3

Voorbeeld handleiding voor eindverslag ontwikkeling taalcompetentie tijdens stage

Het schrijven van een eindverslag na je stage

Neem je ingevulde logboek erbij. Daarin kun je vinden:

- Wat de leermogelijkheden zijn (kolom ‘*leermogelijkheden*’);
- Met welke leermogelijkheden je in aanraking bent geweest (kolom ‘*heb je dit deze week meegemaakt?*’);
- Wat je ervaringen daarmee waren (kolommen ‘*omschrijving*’, ‘*hoe ging dat?*’ en ‘*waar ga je de volgende keer op letten?*’).

De Inleiding

Schrijf in het kort waar dit verslag over gaat. Noem de stageplaats en de periode dat je daar geweest bent. Geef aan of je met meerdere vreemde talen in aanraking bent gekomen.

De paragrafen

Beschrijf kort in welke situaties, waarin je in direct contact was met mensen, je moest luisteren naar een vreemde taal (bijvoorbeeld tijdens de dagelijkse werkaanwijzingen). Je kunt hiervoor de kolom ‘omschrijving’ in je logboek raadplegen.

Beschrijf in een paar regels hoe het je vergaan is bij het begrijpen van de aanwijzingen en de technische informatie. Je kunt daarvoor naar je punten in de kolom ‘hoe ging dat?’ kijken en naar dingen waarop je wilde gaan letten in de kolom daarnaast. Misschien zie je daar dat je het in de eerste week nog erg moeilijk vond om details te begrijpen, maar dat het geleidelijk beter werd. Geef zo nodig één of twee korte voorbeelden. Geef vooral ook aan hoe het uiteindelijk, aan het eind van de stage, geworden is.

Voorbeeld:

Paragraaf 1: *Luisteren, direct contact.*

In de eerste week heb ik meteen al van mijn chef mondeling in het Duits veel werkaanwijzingen gekregen. In de volgende weken werd dat iets minder en kreeg ik ook aanwijzingen van andere collega's. Buiten het werk kreeg ik ook wel eens aanwijzingen, bijvoorbeeld toen ik de weg vroeg naar de bioscoop en toen ik vroeg hoe je kon betalen voor de bus.

In het begin kon ik de aanwijzingen van mijn chef moeilijk verstaan. Ik kon meestal alleen maar de hoofdpunten begrijpen. Toen ik aan hem gewend was, ging het beter. Ik heb wel veel technische

uitdrukkingen moeten opzoeken. Na twee weken kende ik er al veel meer en ging het verstaan veel beter.

Degene die me de weg wees, kon ik heel goed verstaan omdat hij heel geduldig was en langzaam sprak. De buschauffeur was erg ongeduldig en ik had moeite hem te volgen.

Aan het eind van de stage had ik veel minder moeite met het verstaan van aanwijzingen. Ook technische aanwijzingen kon ik vaak goed verstaan.

Ga hierna verder met paragraaf 2: *Luisteren, audiovisuele middelen*

Beschrijf kort of er situaties waren waarin je met tv-kijken of het kijken naar video of film in aanraking kwam.

Ga voor het beschrijven van je ervaringen bij tv-kijken of instructie via video weer te werk zoals bij paragraaf 1

Werk op dezelfde manier één voor één de leermogelijkheden af:

Dus:

- Schrijf een paragraaf per leermogelijkheid
- beschrijf per leermogelijkheid kort of en hoe je met zo'n situatie in aanraking gekomen bent.
- Beschrijf daarna je ervaringen ermee. Beschrijf vooral wat je geleerd hebt en hoe je vaardigheid aan het eind van de stage is geworden.

De afronding

Beschrijf je indruk van je eigen taalontwikkeling in de vreemde taal of talen. Ben je vooruit gegaan? Kun je precies aangeven waarin? Wat zou je nog willen leren? Hoe zou je dat kunnen doen?